

Nita Siikaoja
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Päihteet ja Syrjäytyminen
Sosionomi YAMK
Opinnäytetyö, 2018

”UUSIMAHIS”- HANKE

Vapautuvien naisvankien yhteiskuntaan integroivan palvelumallin kuvaus ja arviointi.

TIIVISTELMÄ

Siikaoja, Nita. ”UUSIMAHIS”-hanke - Vapautuvien naisvankien yhteiskuntaan integroivan palvelumallin kuvaus ja arviointi. Syksy 2018. 48 s., 4 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Päihteet ja Syrjäytyminen, Sosionomi (YAMK).

Naisvankien määrä on lisääntynyt 1990-luvulta alkaen ja heidät ovat sijoitettu Hämeenlinnan vankilan lisäksi ympäri maata miesvankiloiden yhteydessä oleviin pieniin naisosastoihin. Hajanaisuuden vuoksi yksistään naisvangeille suunnattujen palveluiden ja kuntoutustoiminnan järjestäminen on ollut hajanaista ja hankalaa. Naiset tarvitsevat erityisesti heille räätälöityjä palveluita.

Helsingin seurakuntayhtymän erityisnuorisotyönkeskus Snellun erityisnuorisotyöntekijä Sirpa Zotow on tehnyt 25 vuotta vankilatyötä ja hän on nähnyt tämän epäkohdan työssään naisvankien parissa. Hän näki tärkeänä ja ajankohtaisena löytää keinoja vapautumassa olevien naisten integroitumiseen yhteiskuntaan. Tästä ajatuksesta syntyi ”Uusimahis”-hanke, joka toteutettiin palvelumuotoilun keinoin osana Zotowin suorittamaa tuotekehitystyön erikoisammattitutkintoa. ”Uusimahis”-hanke tarjoaa työkokeilupaiikkoja mm. koevapaudessa oleville naisvangeille. Työkokeiluun sisältyy yksilöllinen ja kokonaisvaltainen tuki.

”Uusimahis”-hanketta ei ollut varsinaisesti dokumentoitu, joten tämän opinnäytetyön tarkoitus oli kuvata Zotowin vapautuville naisvangeille yhteiskuntaan integroivaa palvelumallia ja arvioida sen tarkoitusta, tavoitteita, keinoja ja toteutusta. Palvelumuotoiluun kuuluu olennaisesti myös palvelunkäyttäjän näkökulman esiin tuominen, joten arvioinnissa tuotiin esille myös sitä.

Tutkimuksen aineisto koostui Zotowin opiskelumateriaalista, tavoite- ja arviointikeskusteluista sekä Zotowin omasta haastattelusta. Palvelunkäyttäjien näkökulmaa varten aineistoon kuului kahden työkokeilun läpikäyneen naisen haastattelut. Haastattelut toteutettiin avoimilla haastatteluilla ja analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Koko aineiston yhteen kokoamisessa käytettiin Mind Mappia eli miellekarttaa.

Onnistuneeseen työkokeiluun tarjoavaan palvelumalliin tarvitaan hyvä yhteistyöverkosto ja moniammatillista osaamista. Palveluohjauksellinen ote takaa oikeiden palveluiden piiriin löytämisen. Vertais- ja kokemusasiiantuntijuuden mukaan ottaminen osallistaa ja ottaa hyötykäyttöön ihmisten erilaiset elämäkokemukset. Suunnitelmallisuus ja erilaiset jatkumot vapautumisen kynnyksellä tukee integroitumista. Palvelunkäyttäjien näkökulmasta aito ja lämmin kohtaaminen sekä luottamuksen syntyminen ovat tärkeää. Työkokeilupaikan innostava ja välittävä ilmapiiri lisää motivaatiota.

Asiasanat: naisvanki, palvelumuotoilu, työkokeilu, yhteiskuntaan integroituminen

ABSTRACT

Siikaoja, Nita. "UUSIMAHIS"- project (NEW CHANCE) Description and assessment of a service model for integrating female prisoners into society upon their release. Autumn 2018. 48 pages, 4 appendices. Diaconia University of Applied Sciences. Master' Degree Programme in Social Services, Option in Substance Abuse and Social Exclusion. Degree: Master of Social Services

The number of female prisoners has been growing since the 1990s, and inmates have been placed not only in the Hämeenlinna women's prison but also in small women's wards located in men's prisons throughout Finland. As the female prisoners have thus been scattered across the country, it has been difficult to offer services and provide consistent rehabilitation for female prisoners only. Women require services specifically tailored to them.

Sirpa Zotow, special youth worker at Snellu, the special youth centre at the Parish Union of Helsinki, has worked in prisons for 25 years and witnessed this defect regarding female prisoners. She felt that it was important and topical to find ways to integrate women into society upon their release from prison. This led to a project called "Uusimahis" (New Chance) which was carried out with the means of Service Design as a part of Zotow's special qualification in product development. The "Uusimahis" project offers work trial positions for female prisoners on parole, and the work trial encompasses individual and comprehensive support.

As the "New Chance" project had not been documented as such, the purpose of this Thesis was to describe Zotow's service model for integrating female prisoners into the society upon release and to assess its purpose, objectives, means and implementation. Since Service Design involves highlighting the service users' viewpoint, it was incorporated in the assessment as well.

The corpus comprised materials from Zotow's studies, development and evaluation discussions, and an interview with Zotow. To obtain the service users' viewpoint, the corpus comprised interviews with two women who had been on work trial. These informal, conversational interviews were analysed with content analysis. The entire corpus was brought together using a Mind Map.

A successful service model offering work trials requires an extensive cooperation network, and multi-professional knowhow is needed. Service counselling is needed to obtain the right services on offer. Involving peer experience and expertise by experience enables inclusion and utilization of different life experiences. Planning ahead and various continuums upon release from prison support integration. From the service users' viewpoint, a genuine, warm welcome and building of trust are important. An enthusiastic, caring atmosphere at the work trial place improves motivation.

Key words: female prisoner, Service Design, work trial, integration to society

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 NAISVANGIT SUOMESSA.....	8
3 NAISVANKIEN YHTEISKUNTAAN INTEGROITUMINEN	9
3.1 Irti syrjäytymiskierteestä työllistymisen keinoin.....	9
3.2 Naisvankien kuntoutus ja jälkihuolto yhteiskuntaan integroitumisessa	11
4 ”UUSIMAHIS”-HANKE PALVELUMUOTOILUN KEINAIN	14
5 AINEISTON KERUU JA ANALYYSI	17
5.1 Aineiston keruu avoimella haastattelulla	18
5.2 Aineiston analyysi sisällönanalyysillä	20
5.3 Eettisyys ja luotettavuus.....	21
6 ”UUSIMAHIS”-HANKKEEN KUVAUS	23
6.1 Hankkeen lähtökohdat	23
6.2 Hankeen tavoite ja keinot.....	24
6.3 Hankkeen palvelunkäyttäjä ja heidän tavoittaminen	25
6.4 Visiona työllistyminen.....	26
6.5 Verkosto ja yhteistyötahot.....	27
6.6 Haasteet ja uhat.....	29
6.7 Hankeen arviointi	31
7 ”UUSIMAHIS”-HANKE PALVELUNKÄYTTÄJÄN NÄKÖKULMASTA	32
8 HANKKEEN ARVIOINTIA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ	35
LÄHTEET.....	42

LIITE 1: Haastateltavan suostumus

LIITE 2: Haastattelurunko Zotowille

LIITE 3: Haastattelurunko työkokeilijoille

LIITE 4: Esimerkki yhdyskuntapalvelua suorittavan ja työkokeilijan polusta

1 JOHDANTO

Suomessa vankiluku vuonna 2017 oli hieman päälle 3000 vankia, joista naisia oli 234. (Rikosseuraamuslaitos 2017.) Naisvankien määrä on lisääntynyt 1990-luvun alkupuolelta lähtien ja erityisesti naisvankeja on Suomessa tutkittu miehiin verrattuna suhteellisen vähän. Naisten rikollisuus ja nainen vankina eivät ole aiheina täysin rinnastettavissa miesten rikollisuuteen ja vankina olemiseen. Naisvankeja voidaan pitää marginaaliryhmän marginaalina.

Vapautuessaan, kuten myös koko elämänsä aikana, vangeilla on usein monenlaisia ongelmia elämän eri osa-alueilla, mm. asunnottomuutta, päihde- ja mielenterveysongelmia, toimeentuloon ja työllisyyteen liittyviä sekä sosiaalisia ongelmia. Vankilassa olon aikana vangeille tehdään rangaistusajan suunnitelma, jolla pyritään antamaan mahdollisuudet rikoksettomaan elämäntapaan sekä yhteiskuntaan integroitumiseen. Onnistuakseen tässä, on yhtenä tärkeänä tekijänä löytää elämänsä ongelmien ratkaisujen lisäksi jotain muuta mielekästä tekemistä rikoksien tekemisen sijaan ja näin ollen löytää paikka yhteiskunnassa. Yksi keino näiden saavuttamisessa on työllistyminen.

Naisvangit ovat määrällisesti hyvin pieni ryhmä ja heidät on sijoitettu Hämeenlinnan naisvankilan lisäksi ympäri maata miesvankiloiden yhteydessä oleviin pieniin naisosastoihin. Tästä syystä kuntoutuksen ja toiminnan järjestäminenkin on ollut vähäistä ja hankalaa. Naisvankien erityisyys ei tule useinkaan huomioiksi ja heille räätälöityjä palveluita ei ole tarjolla. On yleisesti tiedossa, että naisvangit tarvitsevat palveluita, joissa naisvankien erityistarpeet on otettu huomioon.

Helsingin seurakuntayhtymän erityisnuorisotyönkeskus Snellun erityisnuorisotyöntekijä Sirpa Zotowilla on 25 vuoden työkokemus vankilatyöstä ja myös hän on nähnyt työssään naisvankien parissa sen epäkohdan, että naisille on vähän palveluita tarjolla. Hän näki tärkeänä ja ajankohtaisena löytää keinoja vapautumassa olevien naisten integroitumiseen yhteiskuntaan. Näin syntyivät lähtökohdat ”Uusimahis”- hankkeelle.

Zotowin ”Uusimahis”- hanke liittyy hänen tuotekehitystyön erikoisammattitutkinnon opintoihin, joissa hän palvelumuotoilun keinoin kehitteli erityisesti nuorille vapautumassa oleville naisvangeille työkokeilun järjestämisen palvelumallin, jolla pyritään yhteiskuntaan integroitumiseen ja rikoksettomaan elämään. Hankkeen ideana on löytää vapautuville naisvangeille mielekästä tekemistä vapautumisen jälkeen ja luoda mahdollisuuksia löytää tiensä opiskeluiden- ja/tai työn pariin. Erityisnuorisotyönkeskus Snellu, joka on tehnyt vankilatyötä jo 60-luvulta lähtien, tarjoaa näille naisille ensimmäisen turvallisen ympäristön päästä työkokeiluun ja kokeilla omia siipiään tuettuna.

Käytännössä vangin tulee olla valvotussa koevapaudessa tai avovankilassa, jotta työkokeilun järjestäminen on mahdollista. Suomessa naisille tarkoitettuja avovankiloita on vain Hämeenlinnassa, joten Snellun tarjoama työkokeilu ei ole mahdollista avovankilassa oleville naisille sijaintinsa vuoksi. Tämän kaltaisesta työkokeilun järjestämisestä voi hyötyä myös yhdyskuntapalvelua suorittavat naiset.

Yhteistyö alkoi siitä, että otin itse Zotowiin yhteyttä ja tiedustelin kiinnostusta vankilatyöhön liittyvään opinnäytetyöhön. Zotow tarttui ajatukseen heti ja muutamien tapaamisen jälkeen aihe täsmentyi. ”Uusimahis”-hanketta ei ole varsinaisesti dokumentoitu, joten opinnäytetyön tarkoitus on kuvata Zotowin vapautuville naisvangeille yhteiskuntaan integroivaa palvelumallia ja arvioida sen tarkoitusta, tavoitteita, keinoja ja toteutusta. Palvelumuotoiluun kuuluu olennaisesti myös palvelunkäyttäjän näkökulman esiin tuominen, joten arvioinnissa tuon esille myös sitä.

”Uusimahis”- hankkeen kuvauksessa ja arvioinnissa hyödynsin Zotowin opiskelumateriaalia, tavoite- ja arviointikeskusteluja työelämän arvioitsijoiden kanssa sekä Zotowin omaa haastattelua. Palvelunkäyttäjän näkökulmaa hain haastatteleamalla kahta työkokeilun suorittanutta naista. Toinen haastateltavista oli naisvanki, joka vapauduttuaan työllistyi oman alansa töihin työkokeilun turvin ja toinen suoritti yhdyskuntapalvelua Snellussa. Yhdyskuntapalvelu on rangaistus, jolla voidaan korvata ehdollinen vankeusrangaistus. Se perustuu yleishyödyllisen työn tekemiseen. Yhdyskuntapalvelun suorittaminen ei ole teoreettisesti

sama asia kuin koevapaudessa työkokeilun suorittaminen, mutta tässä opinnäytetyössä kutsun molempia muotoja työkokeiluksi. palvelunkäyttäjien haastattelutaineiston pohjalta arvioin kokemuksia palvelun toimivuudesta palvelunkäyttäjän näkökulmasta.

2 NAISVANGIT SUOMESSA

Kautta aikojen myös kansainvälisessä vertailussa valtaosan rikoksista tekevät miehet. Suomessa naiset tuomitaan useimmiten väkivaltarikoksista (44 %) ja jopa 28 % niistä on henkirikoksia tai niiden yrityksiä. Toiseksi yleisin rikosnimike on huumausainerikos ja kolmantena omaisuusrikos. Yleisin vankilassaolon pituus on 1-2 vuotta (27 % vangeista) (Rikosseuraamuslaitos 2017.)

Naiset vankeina ovat hyvin moninainen ryhmä ja heitä koskettaa syrjäytyminen ja huono-osaisuus. Ja myös naisvangeilla on muuhun väestöön verrattuna enemmän päihdeongelmia. Ikähaarukka on laaja, vaikkakin suurin osa naisvangeista on 30 - 39 -vuotta (29 % vangeista). (Rikosseuraamuslaitos 2017.) Miehiin verrattuna naisten todennäköisyys rikoksen uusimiseen on paljon pienempi. Rikoksen uusimista suojaavia tekijöitä naisilla ovat esimerkiksi perhesuhteet, erityisesti lapsista huolehtiminen sekä korkeampi ensimmäiseen rikokseen syylistymisikä. Lisäksi tähän uskotaan vaikuttavan sen, että naisilla on miesvankeja vähemmän päihdeongelmia. (Tammi-Moilanen 2002, 185.)

Naisvankien joukossa on myös paljon henkilöitä, joilla ei ole tuomiota edeltävää epäsosiaalista, rikollista elämäntapaa, aiempaa rikollisuutta tai laitospelämyksistä ja tätä voidaan pitää naisten kohdalla suojaavana tekijänä. Naisilla on usein myös miesvankeihin verrattuna paremmat sosiaaliset taidot. (Tammi-Moilanen 2002, 185- 187.) Naisvankien elämää kuitenkin varjostavat usein lähisuhteiden väkivalta sekä seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi joutuminen (Joukamaa 2010, 27).

Joukamaan (2010) ja työryhmän vuonna 2005- 2007 tekemän ”Rikosseuraamusasiakkaiden terveys ja työkyky ja hoidon tarve”-tutkimuksen mukaan naisvangeista noin puolella ei ollut ammattikoulutusta ja noin puolet heistä kuului alempiin sosiaaliryhmiin. Moni rangaistuksen saaneista naisista oli myös työttömiä. Miesten kohdalla luvut olivat pienempiä. Naisilla oli myös miehiä enemmän mielenterveysongelmia. Tutkimuksen mukaan joka viides naisvanki piti mielenterveyttään huonona. (Joukamaa 2010, 29, 34.)

Yhteiskunnan taholta naisvankeihin kohdistuu erilaisia paineita kuin miehille. Vangeista puhuttaessa on totuttu siihen, että vanki on yleensä mies. Naisille asetettujen naiseuden ja äitiyden rooliodotusten mukaan naisen rikollisuus on tuomittavampaa ja vähemmän ymmärrettävää kuin miesten. Vankeus yleensä leimaa ihmistä ja naisten leimautuminen on kaksinkertaista. Naisvankien suru ja häpeä siitä, että he eivät vastaa normaalikäsitystä naisena olemisesta, alentaa omanarvontuntoa ja lisää epäonnistumisen tunnetta. Tämä taas lisää syrjäytymistä ja uusintarikollisuuden riskiä. (Granfelt 2013, 205.)

3 NAISVANKIEN YHTEISKUNTAAN INTEGROITUMINEN

Vangit ovat usein huono-osaisia ja syrjäytyneitä. Syrjäytymistä voidaan tarkastella mm. yhteiskunnallisesta näkökulmasta, jolloin syrjäytyminen voidaan nähdä syrjäytymisenä yhteiskunnan valtavirrasta ja jolloin sosiaalinen osallisuus määrittyy pyrkimykseksi uudelleen integroida tai lisätä marginalisoituneiden ryhmien osallistumista yhteiskunnan valtavirtaan. (Raunio 2006, 10- 11.)

3.1 Irti syrjäytymiskierteestä työllistymisen keinoin

Rikosseuraamuslaitoksen perustehtäviin kuuluu rikosseuraamusten täytäntöönpanon lisäksi uusintarikollisuuden vähentäminen sekä rikollisuutta ylläpitävän syrjäytymiskehityksen katkaiseminen. (Rikosseuraamuslaitos 2018. Arvot ja strategia.) Kun ennen vanhaan vankilan tehtävä oli eristää rikoksen tekijä ja toimia pelotteena, alettiin 1800-luvulla pikkuhiljaa katsoa vankilan tehtäviin erityisesti kuuluvan rikosentekijöihin ja vankeihin vaikuttamisen. Tästä syntyi lähtökohdat vankien kuntoutusajatteluun. Lyhyesti voidaan todeta, että kuntoutusajattelulla tarkoitetaan kaikkia niitä toimia, joilla vankeuden aikana pyritään vaikuttamaan yksittäiseen vankiin siten, että ne vähentäisivät hänen taipumustaan syyllistyä uusiin rikoksiin vapauduttuaan ja lisääisivät hänen mahdollisuuksiaan elää yhteiskunnan hyödyllisenä jäsenenä. (Laine 2002, 123- 124.)

Syrjäytymistä yhteiskunnan valtavirrasta voidaan tarkastella erityisesti työstä syrjäytymisen näkökulmasta. Yhteiskuntapoliittisesta näkökulmasta paras tapa vähentää ja ehkäistä syrjäytymistä on yhteiskuntaan integroiminen työn avulla. Se ei kuitenkaan yksistään riitä, vaan syrjäytymistä on tarkasteltava myös sosiaalisesta näkökulmasta. Tuolloin otetaan huomioon yksilön ongelmien poistaminen tai lievittäminen ja sitä kautta mahdollisesti yhteiskuntaan osallistaminen. (Raunio 2006, 10- 11, 18).

Pirjo Näkki (2006) on tehnyt sosiaali- ja terveysministeriölle tutkimuksen ”Vankien velkaantuminen ja yhteiskuntaan integroituminen”. Tutkimuksen mukaan palkkatyö nähdään yhtenä yhteiskuntaan integroitumisen väylänä. Toisaalta mahdolliset rikoksista aiheutuneet suuret ulosotossa olevat velat voivat pienentää halua palkkatyöhön palaamisen, mutta toisaalta työ voidaan nähdä myös mahdollisuutena. Siviiliin sopeutumisessa palkkatyötä ja työharjoitteluita pidetään tärkeinä, koska ne tuovat taloudellisen hyödyn lisäksi myös sisältöä elämään ja jäsenystä ajankäyttöön. (Näkki 2006, 142- 144.)

Desistanssia eli rikoksista irrottautumista varsinkin nuorilla, tukevat mm. työhön ja opiskeluun liittyvät siteet. Jos nuorella on mielekäs työ, jolla on hänelle itselleen merkitystä, tukee se desistanssia. (Kempainen 2014, 164.) Nuorilla yksi rikollisuuteen ajautumisen vaikuttava tekijä on syrjäytyminen oman ikätason instituutioista ja näihin instituutioihin palaaminen on taas nähty tukevan desistanssia. Rikosseuraamusalalla sekä kuntoutus-, opiskelu- ja työelämän palveluissa tulisi tehdä enemmän yhteistyötä tämän asian huomioimiseksi. (Kempainen 2014, 172.)

Kolmas sektori tarjoaa oman osansa työmarkkinoista vaikeasti työllistettäville, joihin myös vangit voidaan lukea monien elämänhallinnan ongelmien vuoksi. Kolmas sektori pystyy paremmin tarjoamaan paikallisten tavoitteiden ja tarpeiden mukaisia työmarkkinoita, koska työllistymistä tarkastellaan moninaisemmista lähtökohdista. Tuolloin työllistymistä tarkastellaan enemmän yksilön kuin yhteiskuntapolitiikan näkökulmasta. Aktivoituminen kolmannella sektorilla voi laajentaa vaikeasti työllistyvien valinnan mahdollisuuksia ja itsemääräämisoikeutta

paremmin kuin kansantaloudellisesti tuottavaa työllistymistä korostavassa yhteiskuntapolitiikassa. (Raunio 2006, 93.) Kaikkien kohdalla ei ole realistista ajatella paluuta suoraan avoimille työmarkkinoille, jolloin välityömarkkinoiden tarjoamat palkkatuetut työt, työelämävalmennus sekä työhön sijoittumista ja työssä selviytymistä edistävät palvelut, ovat tarpeellisia. Parempana vaihtoehtona nähdään aktivoitua kolmannelle sektorille kuin elää passiivisena sosiaaliturvan varassa. (Kaurala & Kylämarttila 2010, 21- 22; Raunio 2006, 93.)

3.2 Naisvankien kuntoutuminen ja jälkihuolto yhteiskuntaan integroitumisessa

Vankeuslaissa (L 23.9.2005/767) säädetään, että vangille on tehtävä rangaistusajan suunnitelma, joka sisältää suunnitelman vangin sijoittamisesta, toiminnasta rangaistusaikana, valvotusta koevapaudesta ja ehdonalaisesta vapauttamisesta sekä poistumisluvan myöntämisestä. Laissa säädetään myös, että ennen vapautusta suunnitelmaa täydennetään vapauttamissuunnitelmalla ja valvontasuunnitelmalla. Vapauttamissuunnitelma sisältää arvion vangin edellytyksistä selviytyä vapaudessa sekä hänen palvelujen tarpeensa.

Rangaistusaikana vangeille tarjotaan erilaista kuntoutusta, mutta usein haasteena on, miten se saadaan jatkumaan vankeusajan jälkeen siviilissä. Tällä hetkellä tuntuu puuttuvan se taho, joka olisi vastuussa siitä, että vankien kuntoutusjatkumot toteutuvat. Kunnilla on vastuu sosiaali- ja terveystaltopalveluiden järjestämisestä, mutta palvelut ovat usein hajanaiset. Tarkoituksenmukaiseen jälkihuoltoon tarvitaan vahvaa yhteistyötä vankilan ja vangin kotikunnan palveluntarjoajien välillä. Tämän tulee tapahtua tietysti vangin suostumuksella ja niin, että vanki itse on motivoitunut toimija tässä verkostossa. (Vankien jälkihuolto-ryhmä 2006, 14.)

Naisvankityöryhmä (2008, 98.) on mietinnössään tuonut esille, että kuntoutuksen vankilassa tulee olla naisten erityistarpeita vastaavaa. Työryhmän mukaan kansainväliset tutkimukset ovat osoittaneet nais erityisen kuntoutuksen olevan tehokkaampi keino vähentää uusintarikollisuutta kuin miehille suunnattujen kuntoutusmuotojen käyttö. Kansainvälisesti on todettu, että nais erityisyys kytkeytyy

laaja-alaiseen traumatisoitumiseen fyysisen ja seksuaalisen väkivallan uhrikemusten myötä, mielenterveys- ja päihdeongelmiin sekä ongelmiin äitiydessä. (Naisvankityöryhmä 2008, 98- 99.)

Vankilassa tehtävän kuntoutuksen nais erityisyys tulisi ottaa huomioon esimerkiksi siinä, että naisten vankeusajat ovat usein lyhyitä. Tällöin vankilassa alkava kuntoutus ennättää olla usein pelkästään motivointia päihdeettömyyteen ja kuntoutuspolun alun tukemista sekä ohjausta yhteiskunnan tarjoamien palveluiden piiriin. (Naisvankityöryhmä 2008, 98.) Tällöin yhteiskunnan on otettava koppi vapautuvista naisvangeista ja jälkihuollon rooli korostuu.

Integroituakseen yhteiskunnan täysvaltaiseksi jäseneksi vangit tarvitsevat elämänsä perusasiat kuntoon. Asunto ja toimeentulo ovat tärkeimpiä asioita vapautumisen kynnyksellä. Myös mielenterveys- ja päihdepalveluja sitä tarvitseville on oltava tarjolla. Naisvangeilla on usein traumaattisia elämäkokemuksia ja hyväksikäyttöä taustalla, joten terapiatyölle on tarvetta. Läheiset ja perhe on otettava huomioon, sillä erityisesti naisvangeilla perhesuhteet ja lapsista huolehtiminen ovat uusintarikollisuudelta suojaavia tekijöitä (Vankien jälkihuolto-ryhmä 2006, 23).

Granfeltin (2013, 211- 212, 214.) mukaan naisvangit hyötyvät pitkäkestoisesta kuntoutuksesta ja naisilla on usein suuri tarve kahdenkeskisille keskusteluille. Myös toiminnallisten ja taiteellisten menetelmien käyttö kuntoutuksessa näyttyy lupaavana. Menetelmien avulla naiset voivat löytää itsestään uusia voimavaroja ja mahdollisuuden kokea itsensä muustakin kuin vangin näkökulmasta. Vapautuessaan vankilasta nainen on usein käännekohdassa. Jos hän joutuu palaamaan samoihin tai vielä heikompiin olosuhteisiin, jossa syrjäytyminen, väkivalta ja hyväksikäyttö ovat todellisuutta, vankilassa aloitetun kuntoutuksen tulokset murenevat. Nainen tarvitsee turvallisen elämän edellytykset, joita ovat mm. asunto ja osallistumisen mahdollisuudet eli työ, opiskelu tai muu merkityksellinen toiminta.

Jälkihuollon suhteen naiset ovat keskenään hyvin eriarvoisessa asemassa. Vapautuessaan esimerkiksi pienelle paikkakunnalle asunnon saanti voi olla mah-

dotonta ja asumista ei juurikaan suunnitella yhdessä vapautuvan vangin kanssa. (Granfelt 2013, 215.) Pienillä paikkakunnilla ei ole useinkaan tarjolla erityisesti vangeille räätälöityjä palveluita.

Vankeusrangaistusta suorittaessa avovankila tarjoaa vangille suljettua vankilaa paremmat mahdollisuudet luoda yhteyksiä eri palvelujärjestelmän toimijoihin, tavata läheisiä vapaammissa olosuhteissa sekä opiskella ja käydä töissä laitoksen ulkopuolella ja näin luoda verkostoa vapautumista silmällä pitäen. (Granfelt 2013, 214.)

Suomalaisessa rangaistusjärjestelmässä kohtuullisen uutta on valvottu koevapaus, joka on ehdottoman vankeusrangaistuksen loppuvaiheeseen sijoittuva rangaistusmuoto. Valvotussa koevapaudessa oleva vanki on vankilan ulkopuolella teknisen (esim. jalkaan sijoitettava panta) ja muun valvonnan alaisena. Näin pyritään helpottamaan siirtymää vankilasta vapauteen ja panostetaan tarpeellisten tukitoimien suunnitteluun ja yhteistyöhön vangin vastaanottokunnan eri toimijoiden kanssa. Valvotulla koevapaudella saavutetaan taloudellisia säästöjä ja vankiluvun pienenemistä, mutta lisäksi sen tavoitteisiin kuuluu uusintarikollisuuden vähentäminen ja pyrkimys suunnitelmalliseen ja ennustettavaan rangaistuksen täytäntöönpanoon ja vapautumiseen sekä yhteiskuntaan integroitumiseen. (Rantanen ym. 2016, 11, 13- 14.)

Avovankila ja valvottu koevapaus tarjoavat mahdollisuudet hallittuun ja suunnitelmalliseen vapautumiseen. Mm. naisvangit, naimisissa olevat ja ensikertalaiset ovat perinteisesti korostuneita vankiryhmiä valvotussa koevapaudessa (Rantanen ym. 2016, 14).

Vankien jälkihuoltona voidaan pitää hallittuun vapauteen valmistelevia toimenpiteitä ennen vapautumista ja vapautumisen tapahduttua toteutettavia toimenpiteitä. Jälkihuollolla tavoitellaan vangin suunniteltua vapautumista ja vapaudessa selviytymistä ja uusintarikollisuuden ehkäisemistä. Sen hyötynä ovat myös läheisten elämän helpottaminen sekä yhteiskunnan kustannusten hallinta. Palveluiden tulisi olla saumattomia niin, että vapautuva vanki ei jää yksin. (Virtanen 2007, 17- 18.)

Jälkihuollossa korostuu yhteistyö eri toimijoiden välillä yli organisaatorajojen, mutta tarvitaan myös taho, joka ottaa vastuun yhteistyön toimivuudesta. On huomioitavaa, että naisvangit eivät ole yhtenäinen joukko, vaan kuntoutuksessa ja jälkihuollossa on otettava huomioon heidän yksilölliset tarpeet ja mahdollisuudet. Syrjinnän poistuminen, itsemääräämisoikeus ja osallisuus oman elämänsä suunnittelussa sekä ylipäänsä yhteiskunnan tarjoamien mahdollisuuksien saatavuus lisää ihmisen motivaatiota ja halua kuntoutua yhteiskunnan täysivaltaiseksi jäseneksi. (Virtanen 2007, 16- 18.)

4 ”UUSIMAHIS”-HANKE PALVELUMUOTOILUN KEINAIN

”UUSIMAHIS”- hankkeen palvelumallia lähdettiin toteuttamaan palvelumuotoilun keinoin ja tästä syystä hankkeen kuvaamista lähestyn palvelumuotoiluprosessin toimintamallin näkökulmasta. Opinnäytetyössä on tarkoituksella jätetty vähälle huomiolle tai kokonaan huomioimatta resurssit, budjetoinnit ja lanseeraus, vaikka ne palvelumuotoilun kannalta olennaisia ovatkin.

Ahonen (2017, 6) määrittelee palvelumuotoilun näin:

”Palvelumuotoilu on työmenetelmä, jonka tarkoituksena on suunnitella ja toteuttaa palveluja yhteiskehittämisen keinoin. Palvelumuotoilu tarjoaa visuaalisen ja käytännönläheisen kehittämisen menetelmän, jossa kehittäminen tapahtuu yhdessä asiakkaiden ja sidosryhmien kanssa. Eri työmenetelmiä ja iteratiivista kehittämistä hyödyntäen luodaan asiakkaille sujuvia palvelupolkuja, jossa viihtyvät niin asiakkaat kuin työntekijätkin.”

Sosiaali- ja terveysalalla eletään jatkuvassa muutoksessa ja koko ajan kiinnitetään huomiota palveluiden laatuun ja kustannustehokkuuteen. Ihmisten tarpeet muuttuvat ja palveluiden on pystyttävä vastaamaan niihin kustannustehokkaasti ja laadukkaasti sekä usein myös nopeasti. Palvelumuotoiluprosessin keinoin voidaan lähteä nopeisiinkin kokeiluihin toiminnan tai palveluiden kehittämiseksi.

Tässä yhteydessä voidaan puhua myös kokeilukulttuurista. (Ahonen 2017, 14-16.)

Palvelumuotoilussa palveluntuottajan lisäksi kehittämiseen osallistuvat myös asiakkaat sekä sidosryhmät. ”Uusimahis”- hankkeen palvelumuotoilussa on otettu vankilassa olevat naisvangit mukaan toiminnan suunnitteluun erilaisten ryhmätöiden muodossa ja tarkempaa näkökulmaa ryhmätöiden lisäksi haettiin kahdelta työkokeilussa mukana olleelta naiselta. Näin syntyvät palvelut vastaavat parhaiten asiakkaiden tarpeisiin, koska tällöin palvelua on mietitty monesta eri näkökulmasta ja eri tarpeiden pohjalta. Asiakkaan omien tarpeiden, toiveiden ja tavoitteiden ymmärtäminen on ensiarvoisen tärkeää, jotta voidaan kehittää palveluita, joista asiakas todellisuudessa hyötyy. Näin voidaan myös minimoida epäonnistumisen riski, koska palvelu on muotoiltu asiakkaiden todellisten tarpeiden pohjalta. (Ahonen 2017, 36- 37, Tuulaniemi 2011, 72.)

Sidosryhmistä mukana kehittämisessä ovat olleet mm. Vanajan vankila, Krits, Y-säätiö, Helsingin Seurakuntayhtymä, Uusix- verstaat ja lisäksi kokemusasiantuntijoita. Palvelumuotoiluun liittyy myös iteratiivisuus, joka tarkoittaa sitä, että kehittäminen tapahtuu toistamalla jotain prosessin osiota niin usein, että tuloksiin ollaan tyytyväisiä. Palvelumuotoilussa käytetään hyväksi visuaalisuutta, jolloin erilaisten työmenetelmien avulla saadaan palvelu paremmin ymmärrettäväksi. Tähän voidaan käyttää esim. kaavioita ja kuvia. (Ahonen 2017, 36- 37.)

Palvelumuotoiluprosessi on sovittu toimintamalli ja sarja toimenpiteitä, jotka suoritetaan tavoitteeseen pääsemiseksi. Se on kokonaisuus, joka alkaa palveluntuottajan tarpeesta uudistaa olemassa olevaa palvelua tai luoda täysin uutta ja etenee erilaisten työmenetelmien avulla. (Ahonen 2017, 45.) Ahonen (2017, 72) on esitellyt kirjassaan sosiaali- ja terveysalalle soveltuvan palvelumuotoiluprosessin, jota hyödynnän tässä työssä hankkeen kuvaamisessa ja arvioinnissa.

KUVIO 1. Palvelumuotoiluprosessi mukaillen Ahosen (2017, 72) palveluprosessia

Kun havaitaan tarve jollekin uudelle palvelulle, voidaan aloittaa palvelumuotoilu vastatakseen siihen. Ensiksi on muodostettava ymmärrys siitä, mitkä ovat asiakkaan tarpeet ja toiveet sekä palveluntarjoajan tarpeet, tavoitteet, visiot ja rajoitteet. ”Uusimahis”-hankkeessa Zotowin vankka työkokemus vankilatyöstä ja naisvankien kohtaamisesta saatu käsitys työllistymiseen tukevan toiminnan puutteista oli lähtökohtana palvelumuotoilun aloittamiseen. Tässä vaiheessa määritellään mm. päätavoite, visio, hyöty, budjetti, aikataulut, henkilöstöt sekä onnistumisen kriteerit ja mittarit. (Ahonen 2017, 78- 80.) Tätä vaihetta pidetään usein kriittisimpänä vaiheena. Palvelun olisi tarkoitus vastata palvelunkäyttäjien tarpeita ja toiveita, joten tarpeet ja motiivit ovat tärkeä havaita ja tunnistaa. (Tuulaniemi 2011, 142.)

Muotoiluvaiheessa muotoillaan suunnitelma ja strategia niin, että se vastaa ymmärrysvaiheessa nousseisiin oivalluksiin sekä uusiin tietoihin. Tässä vaiheessa myös ideoidaan ja luodaan uusia työmenetelmiä ja keinoja tavoitteiden saavuttamiseksi. Sen jälkeen konseptoidaan eli uuden tiedon ja näkemyksen valossa muotoillaan toteuttamiskelpoinen toimintamalli, joka sisältää palvelun

keskeiset ominaisuudet. Muotoiluvaiheessa Zotow tutustui samankaltaisiin palveluihin ja sai ideoita tämän hankkeen sisältöön. (Ahonen 2017,86- 92.)

Kokeiluvaiheessa testataan palvelua oikeassa ympäristössä ja näin saadaan tietoa palvelun toiminnasta ja palvelunkäyttäjien kokemuksista. Saatujen kokemusten perusteella voidaan toimintaa edelleen kehittää toimivammaksi. ”Uusi-mahis”- hankkeessa on alusta alkaen ollut työkokeilijoita, joiden kautta on pysytty toimintaa kehittämään tarpeiden mukaan. Tässä kohtaa voidaan myös arvioida liiketaloudellisia asioita. (Ahonen 2017, 96- 97.)

Toteutusvaiheessa tarkennetaan ja muutetaan toimintamallia kokeilusta saatujen tietojen perusteella ja lopulta uutta palvelua lähdetään lanseeraamaan. Prosessin viimeinen vaihe on arviointi, jossa mietitään, onko asetettuihin tavoitteisiin päästy. Arviointi tapahtuu määrittelyvaiheessa asetettujen mittareiden avulla. Arviointia tosin tulee tehdä prosessin jokaisessa vaiheessa. Palautteen avulla toimintaa kehitetään edelleen tai lähdetään liittämään osaksi palveluverkosta. (Ahonen 2017, 102- 104.)

Tärkeä osa palvelumuotoilun tekemistä on käyttää visuaalisia työkaluja. Niiden avulla voidaan tehdä monimutkainen prosessi näkyväksi. Asiakkaan palvelupolusta voidaan tehdä visuaalinen kartta, jonka avulla kuvataan asiakkaan kulkeminen palvelun piirissä alusta loppuun saakka. Siinä voidaan kuvata mm. asiakkaan ns. asiointitilanteita palvelussa. (Ahonen 2017, 58, 114- 115, Tuulaniemi 2011, 78- 79.)

5 AINEISTON KERUU JA ANALYYSI

Opinnäytetyön aineisto koostuu Zotowin ja kahden työkokeilijan haastatteluista, Zotowin opiskelumateriaalista sekä tavoite- ja arviointikeskusteluista. Zotowin opiskelumateriaali koostui pienimuotoisista tehtävistä, joissa palvelumuotoilu-prosessi pilkottiin pienempiin osiin (mm. palvelun kristallisointi, asiakasymmär-

rys, riskianalyysi, verkostokartta). Tämän aineiston pohjalta sain tietoa hankkeen tavoitteista, tarkoituksesta, yhteistyöverkostosta ja hankkeeseen liittyvistä riskeistä ja uhista. Tavoite- ja arviointikeskusteluista sain aineistoa arvioinnin tekemiseen. Zotowin henkilökohtaisessa haastattelussa pystyin vielä syventämään ja täydentämään opiskelumateriaalista saatua aineistoa. Työkokeilijoiden haastatteluilla hain palvelunkäyttäjän näkökulmaa hankkeen toimivuudesta ja merkityksestä palvelunkäyttäjälle. Haastateltavat työkokeilijat valikoituivat tutkimukseen, koska he olivat suorittaneet työkokeilun ja olleet muutoinkin mukana hankkeen suunnitteluvaiheessa.

5.1 Aineiston keruu avoimella haastattelulla

Tärkein osa aineiston keruusta tapahtui haastattelemalla. Haastattelu on yleinen tapa kerätä kvalitatiivista eli laadullista aineistoa. Kun haluamme tietää jonkin ryhmän/ ihmisen ajatuksista, mielipiteistä, motiiveista ja niin edelleen, on helpointa kysyä asiasta. Haastattelu tapahtuu vuorovaikutuksessa, joka tapahtuu tutkijan aloitteesta ja on hänen johdattelemaansa. Se on yksinkertaisuudessaan tilanne, jossa haastattelija esittää kysymyksiä haastateltavalle. Nykyisin on kuitenkin siirrytty perinteisestä kysymys-vastaus-haastattelusta enemmän keskustelunomaisiin haastattelutyyppeihin. (Eskola & Suoranta 2008, 85.) Tässä työssä haastatteluilla hain aineistoa, jonka pohjalta pyrin kuvaamaan ja arvioimaan työkokeilun prosessia.

Erilaisia haastattelutyyppjä on useita ja tyyppi valitaan tutkimusongelman mukaan. (Eskola & Suoranta 2008, 85 -86). Opinnäytetyössäni aineiston keruun menetelmänä käytin teemahaastattelun ja avoimen haastattelun välimuotoa, jolloin haastattelu muistutti enemmän vapaamuotoista keskustelua kuitenkin tiettyjen teemojen pohjalta. Avoimessa haastattelussa voidaan selvittää haastateltavan ajatuksia, mielipiteitä, tunteita ja käsityksiä sen mukaan miten ne nousevat esiin haastattelussa (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 209).

Teemahaastattelussa käytetään etukäteen määriteltäviä teemoja ja aihealueita, jotka käydään haastattelussa läpi. Tarkkoja kysymyksiä ei ole, vaan haastatel-

tavalla on jonkinlainen muistilista käsiteltävistä asioista. Teemahaastattelu on avointa, jolloin haastateltava pääsee halutessaan puhumaan varsin vapaamuotoisesti. Tällöin aineiston voidaan katsoa edustavan vastaajien puhetta itsessään. Valitsin teemahaastattelun, koska se antaa mahdollisuuden vapaammalle keskustelulle ja tutkimuksen luonne vaati haastateltavien vapaamman kerronnan, jolloin haastatteluissa pystyi nousemaan esille myös sellaisia teemoja, joita en haastattelijana osannut ennakkoon odottaa. Ennalta määrätyt teemat kuitenkin takaavat sen, että jokaisen haastateltavan kanssa käydään edes jossain määrin läpi samoja asioita. Teemojen olemassaolo helpottaa myös haastatteluaineiston jäsentämistä analyysivaiheen alussa. (Eskola & Suoranta 2008, 86-87.) Teemahaastattelun avoimuus ja vapaamuotoisuus mahdollisti paljon konkreettisemmän ja yksityiskohtaisemman tiedon saannin. (Hopf 2010, 204).

Tein kaksi erilaista haastattelurunkoa, joista toinen oli Zotowin haastattelua ja toinen työkokeilijoiden haastattelua varten (LIITE 2 ja 3). Zotowin haastattelurungon tein Ahosen (2017, 72) palveluprosessin kuvauksen pohjalta (kts. KUVIO 1). Sen kautta halusin saada informaatiota tarkoituksesta, tavoitteista, keinoista ja toteutuksesta. Työkokeilijoiden haastattelurunko syntyi sen pohjalta, että halusin saada informaatiota ja kokemuksia työkokeilun järjestämisen arvioimiseksi ja kehittämiseksi palvelunkäyttäjän näkökulmasta. Haastatteluun osallistujat valikoituivat tutkimukseen, koska he ovat olleet myös mukana kehittämässä työkokeilun järjestämistä.

Teemahaastattelun vahvuus on siinä, että haastateltavien oma ääni tulee kuuluviin, verrattuna esimerkiksi lomakehaastatteluun, jossa vastaukset on annettu valmiiksi. Haastattelutilanteessa on mahdollista esittää tarkentavia kysymyksiä. Toisaalta teemahaastattelussa voi olla riskinä se, että haastateltavalla tulee paljon puhetta, mutta joka ei anna vastausta annettuihin teemoihin. Tähän tietysti haastattelija voi osaltaan vaikuttaa johdatellessaan keskustelua. Haastateltava ei välttämättä aina tiedä vastauksia aiheeseen liittyen tai ei halua kertoa niitä. Haastattelijana en voi ryhtyä tivaamaan vastausta. On tyydyttävä siihen, mitä haastateltava haluaa tai pystyy kertomaan.

Haastattelujen taltioinnissa käytin nauhuria, johon kysyin haastateltavilta etukäteen luvan. Haastateltavan ei ole pakko suostua nauhurin käyttöön, mutta silloin on mietittävä, onko aineisto käyttökelpoista, jos se perustuu pelkästään muistiinpanoihin. Haastattelu on vapaaehtoista ja luottamuksellista ja haastateltavalle kerroin muun muassa tutkimuksen tarkoituksen, kenelle se tehdään ja miksi hänet valikoitiin tutkimukseen. Haastattelutilanteessa pyysin kirjallisen suostumuksen osallistumiseen. (Liite1) (Eskola & Suoranta 2003, 89- 90, 92 -93.)

Nauhoitin haastattelut ja tavoite- /arviointikeskustelut ja analyysin helpottamiseksi saatoin aineiston kirjalliseen muotoon eli litteroin sen. Jos materiaalia on paljon, tämä on työläs ja aikaa vievä vaihe, mutta tärkeää työn etenemisen kannalta. Kirjoitettua materiaalia on helpompi jäsentää. Haastatteluista ja keskusteluista tuli yhteensä 42 sivua tekstiä. Fonttina oli Arial, fonttikokona 12 ja rivivälinä 1,5.

5.2 Aineiston analyysi sisällönanalyysillä

Haastatteluiden ja tavoite- ja arviointikeskusteluiden analyysissä käytin sisällönanalyysiä, jota pidetään laadullisen tutkimuksen perusanalyysinä. Se voi olla yksittäinen metodi tai teoreettinen viitekehys tutkimuksessa. Yleisesti ajatellaan, että useimmat eri laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät liittyvät tavalla tai toisella sisällönanalyysiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91.)

Sisällönanalyysiä pidetään menettelytapana, jolla voidaan analysoida dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Dokumentti voi olla esim. päiväkirja, haastattelu, puhe, päiväkirja sekä raportti. Periaatteessa mitä tahansa kirjallisessa muodossa olevaa materiaalia voidaan pitää dokumenttina. Analyysin tärkein tehtävä on saada tutkitusta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Tämä kuvaus ei ole vielä tutkimuksen tulos, vaan siitä täytyy tehdä myös johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103.)

Aineiston analyysiä tehdessä on aineisto tunnettava mahdollisimman hyvin, mikä tarkoittaa aineiston ottamista haltuun lukemalla se useampaan kertaan. Luin

aineiston useampaan kertaan ja haastattelurunkojen pohjalta pystyin seulomaan ja kirjaamaan ylös niitä kohtia, jotka antoivat vastauksia tutkimuksen tehtävän mukaisesti. Lähestyin aineistoa aineistolähtöisesti, jolloin aiempien tutkimusten ja teorioiden en antanut vaikuttaa siihen mitä aineostosta nousee. (Eskola & Suoranta 2003, 151- 152.)

Kootessani koko aineistoa yhteen, käytin apuna Mind Map- miellekarttaa, jonka avulla pystyin tiivistämään aineiston tehokkaasti, joka koostui erilaisesta opetusmateriaalista, keskusteluista ja haastatteluista, ja poimimaan tärkeät ja tutkimuksen tarkoituksen kannalta olennaisen tiedon. Palvelumuotoilun prosessia ja haastattelurunkoja apuna käyttäen otsikoiksi nousivat: 1. Hankkeen lähtökohdat, 2. Hankkeen tavoite ja keinot, 3. Hankkeen palvelunkäyttäjä ja heidän tavoittaminen, 4. Visio, 5. Verkosto ja yhteistyötahot, 6. Haasteet ja uhat sekä 7. Hankkeen arviointi. Erilliseksi kappaleeksi nostin ”Uusimahis”-hanke palvelukäyttäjän näkökulmasta.

Opinnäytetyön tehtävänä on dokumentoida ”Uusimahis”- hanketta, joten analyysiä voi luonnehtia kuvailevaksi analyysiksi. Kuvailevan analyysin tehtävänä on esittää tarkkoja kuvauksia henkilöistä, tapahtumista tai tilanteista ja dokumentoida ilmiöstä keskeisiä ja kiinnostavia piirteitä. (Hirsjärvi ym. 1997, 139).

Vaikka aineisto on jo analysoitu, se ei vielä tarkoita, että tutkimus olisi valmis. Tuloksia on myös selitettävä ja tulkittava eli tutkijan on pohdittava analyysin tuloksia ja tehdä niistä omia johtopäätöksiä. (Hirsjärvi ym. 1997, 229-230.)

5.3 Eettisyys ja luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen tulosten tulee olla luotettavia ja luotettavuuskysymykset tulee ottaa huomioon jo suunnitteluvaiheessa. Opinnäytetyössä on kuvattava tarkasti prosessin eteneminen. Erilaisten valintojen ja ratkaisujen tekeminen tulee perustella. (Kananen 2014, 145 -146.)

Haastatteluita ja tutkimusta tehdessä on huolehdittava tutkittavien anonymiteetistä ja että haastateltava tiedostaa tämän. Kvalitatiivinen tutkimus soveltuu erityisesti arkoihin tutkimusaiheisiin, jolloin anonymiteetin korostaminen on erityisen tärkeää luottamuksen syntymiseksi. Tämän tutkimuksen aihepiiri on siinä mielessä arkaluontoinen, että naisvankeja ja vankeja yleensä varjostaa leimautuminen.

Tutkimusten lähtökohtana on ihmisarvon kunnioittaminen. Ihminen itse saa päättää osallistuuko hän tutkimukseen vai ei. Eettisesti oikein on, että tutkittavalle kerrotaan ennen esim. haastattelua mitä tutkimus pitää sisällään ja mitä siinä tapahtuu, myös riskit kerrotaan. Tutkittavalla on oikeus keskeyttää tutkimus missä vaiheessa vain. Tämän kerroin aina ennen haastattelua. Tutkittavalta voidaan pyytää myös kirjallinen suostumus ja itse noudatin tätä ohjetta. (Kts. Liite 1). (Hirsjärvi ym. 1997, 25.)

Tutkimuksesta ei saa koitua tutkittavalle vahinkoa, vaan hänen hyvinvointinsa menee kaiken edelle. Tutkimuksessa saadut tiedot ovat luottamuksellisia, eikä niitä saa luovuttaa kenellekään ulkopuoliselle tai käyttää muihin tarkoituksiin. Tutkimukseen osallistuvien tunnistamattomuus on taattava. Opinnäytetyön valmistuttua tuhoan aineiston asianmukaisella tavalla. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131.)

Teemahaastattelurunkoa tehdessä ei voi tukeutua pelkästään oman ideoinnin ja luovan ajattelun herättämiin kysymyksiin. Teemojen taustalla pitää olla myös jotain, mistä teemat nousevat eli teoriapohjaa samasta aiheesta. Teemojen on annettava vastauksia tutkimuksenasetteluun. Teemahaastattelurunkoja tehdessäni tutustuin aluksi Zotowin opiskelumateriaaleihin ja hänen palvelumuotoilun hahmotelmiin sekä palvelumuotoiluun liittyvään kirjallisuuteen ja sen pohjalta hahmottelin haastattelurungot oikeiden asioiden selvittämiseksi.

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan lisätä kertomalla tarkkaan tutkimuksen toteuttamisesta ja sen eri vaiheista. Aineiston keräämisen tapa esitellään ja mietitään sen mahdollisia virhetulkintoja ja tutkija käy läpi omaa itsearviointia. Aineiston analyysissä tehdään luokitteluja, joten lukijalle olisi kerrottava luokittelun

syntymisen alkujuuret sekä luokittelujen perusteet. Tässä työssä luokittelu tapahtui haastatteluiden teemojen avulla. Tulosten tulkinnassa tutkijan on punnitettava vastauksia ja saattaa ne myös teoreettisen tarkastelun tasolle. Tässäkin kohtaa on perusteltava mihin tulkinta perustuu. Tekstiin voi lisätä suoria sitaatteja aineistosta, jolloin lukija voi tarkastella miten tulkintoja on tehty. (Hirsjärvi ym. 1997, 232 -233.)

6 "UUSIMAHIS"- HANKKEEN KUVAUS

Tämän opinnäytetyön tehtävä on kuvata ja arvioida "Uusimahis"- hanketta ja tässä kappaleessa kuvaan hanketta aineistosta saadun tiedon perusteella.

6.1 Hankkeen lähtökohdat

Sirpa Zotow on työskennellyt 28 vuotta Helsingin Seurakuntayhtymän Erityisnuorisotyö Snellun erityisnuorisotyönohjaajana. Snellulla on pitkä historia vankilatyöstä ja ydinajatuksena on auttaa heikoimmassa asemassa olevia ihmisiä, joita ei muualla auteta. Zotowilla itsellään on noin 25 vuoden kokemus vankilatyöstä.

Työskentely Hämeenlinnan vankilassa ja Vanajan avovankilassa ja käytännön työn tuoma tietotaito herätti huolen siitä, miten auttaa naisvankeja, joilla on lähtökohdat heikot ja taustalla usein väkivaltaa ja hyväksikäyttöä. Tärkeä havainto siitä, että ihminen tarvitsee elämäänsä merkityksellistä tekemistä vankilassa olon jälkeen, oli alkusysäys Zotowin idealle "Uusimahis"- hankkeesta.

Naisvangit jäävät helposti miesvankien varjoon vangeille suunnatuissa palveluissa, joten pelkästään naisille suunnatuille jälkihuollon palveluille on tarvetta. Naisille tarvitaan erilaisia väyliä yhteiskuntaan integroitumiseen ja "Uusimahis"-hanke tarjoaa yksilöllisesti räätälöityä työllisyyttä ja osallisuutta tukevaa toimin-

taa. Lisäksi hanketta tukee myös organisaatiosta nousevat tavoitteet eli auttaa heikoimmassa asemassa olevia ihmisiä.

Tuotekehitystyön erikoisammattitutkinnon opinnot tarjosivat mahdollisuuden lähteä rakentamaan hanketta palvelumuotoilun keinoin. Olemassa olevat kontaktit Hämeenlinnan vankilan henkilökuntaan ja siellä rangaistuksia suorittaviin naisiin helpottivat lähtötilannetta. Vankien henkilökohtaisilla tapaamisilla ja heidän kanssaan tehtävillä ryhmätöillä oli mahdollisuus kartoittaa naisvankien tarpeita ja toiveita.

Hankkeen alussa Zotow teki tutkimustyötä selvitellen ja etsien mahdollisia yhteistyökumppaneita ja pohtien eri toimijoiden kanssa tulevaa toimintaa. Näin tehdessään hän samalla informoi tulevasta hankkeesta. Vuoden 2018 alussa Matteuksen kirkolle avattiin hävikkiruokaravintola Snellu Café, joka tarjosi heti alkuun hyvät lähtökohdat hankkeelle tarjoamalla työkokeilupaikkoja työkokeilijoille. Snellu Cafe tarjoaa myös muuta toiminnallista tekemistä, johon työkokeilijat voivat osallistua

6.2 Hankkeen tavoite ja keinot

Hankkeen tavoitteena on tukea koevapaudessa olevien naisvankien yhteiskuntaan integroitumista tarjoamalla työkokeiluja Snellussa. Työkokeilu räätälöidään jokaiselle yksilöllisesti ottaen naisen omat voimavarat ja kiinnostuksen kohteet huomioon. Jokainen tarvitsee elämäänsä sisältöä ja merkityksellisyyttä ja työkokeilun kautta on mahdollisuus löytää vaihtoehtoja rikoksettomaan elämään. Naisvankien uusintarikollisuus on miehiin verrattuna vähäisempää, mutta vapautuminen suoraan vankilaa edeltäviin olosuhteisiin on aina riski uusintarikollisuudelle. Uusintarikollisuuden vähentymisen myötä vankiluku pienenee, joten yhteiskunnalle tulee säästöä. Tärkein hyöty on tietysti yksilölle itselleen tuleva inhimillinen hyöty elämänlaadun paranemisen myötä.

Työkokeiluun sisältyy kokonaisvaltainen tuki kunkin elämäntilanteen mukaan. Tarpeen tullen ohjataan työkokeilija oikeiden palveluiden piiriin ja tarjotaan työ-

kokeilun lisäksi myös muuta mielekästä tekemistä. Näin pyritään ehkäisemään syrjäytymisen kierrettä. Säännölliset työnohjausselliset keskustelut kuuluvat tärkeänä osana työkokeiluun.

Tarkoituksena on myös löytää palvelunkäyttäjille jatkumoa työkokeilun jälkeen. Jokaisen omien voimavarojen ja kiinnostusten mukaan mietitään ja etsitään vaihtoehtoja mitä tapahtuu työkokeilun jälkeen. Se voi olla työn löytyminen vapailta työmarkkinoilta, opiskelemaan pääseminen, kiinnittyminen seurakunnan vapaaehtoistyöntekijäksi ja niin edelleen. Ideana kuitenkin on, että työkokeilun jälkeenkin olisi mielekästä tekemistä. Huonoimmassa tapauksessa on mahdollista tietysti paluu entiseen rikolliseen elämäntapaan ja joutuminen takaisin vankilaan.

Tämän päivän sosiaalityössä hyödynnetään vertaisuutta ja kokemusasiantuntijuutta, joten tässäkin hankkeessa sitä on tarkoitus hyödyntää. Työkokeilun läpikäynyt ja mahdollisesti sitä kautta työllistynyt voi antaa vertaistukea ja omalla esimerkillään motivoida muita koevapaudessa olevia naisvankeja. Myös hankkeen kehittämissä vaiheissa oli mukana kaksi työkokeilun läpikäynyttä naista tuoden esille palvelunkäyttäjän näkökulmaa.

Hankkeen tavoitteena oli tavoittaa ensimmäisenä vuonna (2017) 2-3 työkokeilijaa ja se tavoite saavutettiin. Toiminnan juurtuessa osaksi Snellun toimintaa tavoitteena on tavoittaa 20 työkokeilijaa vuoteen 2020 mennessä. Yhtenä kantavana ajatuksena on myös se, että hankkeen toimintaa voidaan monistaa esimerkiksi muihin seurakuntiin ja soveltaa myös eri aloille esimerkiksi mielenterveyskuntoutujille.

6.3 Hankeen palvelunkäyttäjä ja heidän tavoittaminen

Tämän hankkeen palvelunkäyttäjinä ovat koevapaudessa olevat naisvangit, joilta koevapaudteen pääseminen edellyttää päihteettömyyttä ja asuntoa. Lisäksi Snellussa voi suorittaa yhdyskuntapalvelua, jolloin voidaan asiakasta tukea välttämään vankilaan joutuminen ja tarpeen tullen myös etsiä vaihtoehtoja tulevai-

suuden suhteen. Periaatteessa työkokeilija voi olla myös avovankilassa oleva naisvanki, mutta käytännössä se on hankalaa, koska naisten ainoa avovankila-osasto sijaitsee Hämeenlinnassa. Työkokeilu kestää maksimissaan kuusi kuukautta ja sitä haetaan Julkisista työ- ja elinkeinopalveluista eli käytännössä TE-toimistosta.

Palvelunkäyttäjän tavoittaminen hankeen alussa on tapahtunut Hämeenlinnan vankilassa, jossa Zotow on käynyt ja käy jatkossakin tapaamassa naisvankeja. Kohtaamiset tapahtuvat ryhmissä tai yksilötapaamisissa. Hänen vankilassa tekemäänsä pohjatyöhön on kuulunut vankeihin tutustuminen ja hankkeesta infoaminen sekä erityisesti vankien motivoiminen osallistumaan siihen. Hankkeen jatkon kannalta tärkeää on ollut myös rakentaa yhteistyösuhde vankilan henkilökunnan kanssa, erityisesti vankilan erityistyöntekijöiden ja vankilapastorin kanssa, koska hankkeen edetessä heidän rooli kasvaa palvelukäyttäjien saamiseksi. Palvelukäyttäjien saavuttamisessa edesauttaa suuresti myös naisvankien ”viidakkorumpu”, jolloin hyväksi todettua suositellaan muillekin.

”Uusimahis”- hanke keskittyy pelkästään naisvankeihin, mutta ajatuksena on, että sen toimintamallia on mahdollista hyödyntää myös miesvankien ja muiden erityisryhmien parissa.

6.4 Visiona työllistyminen

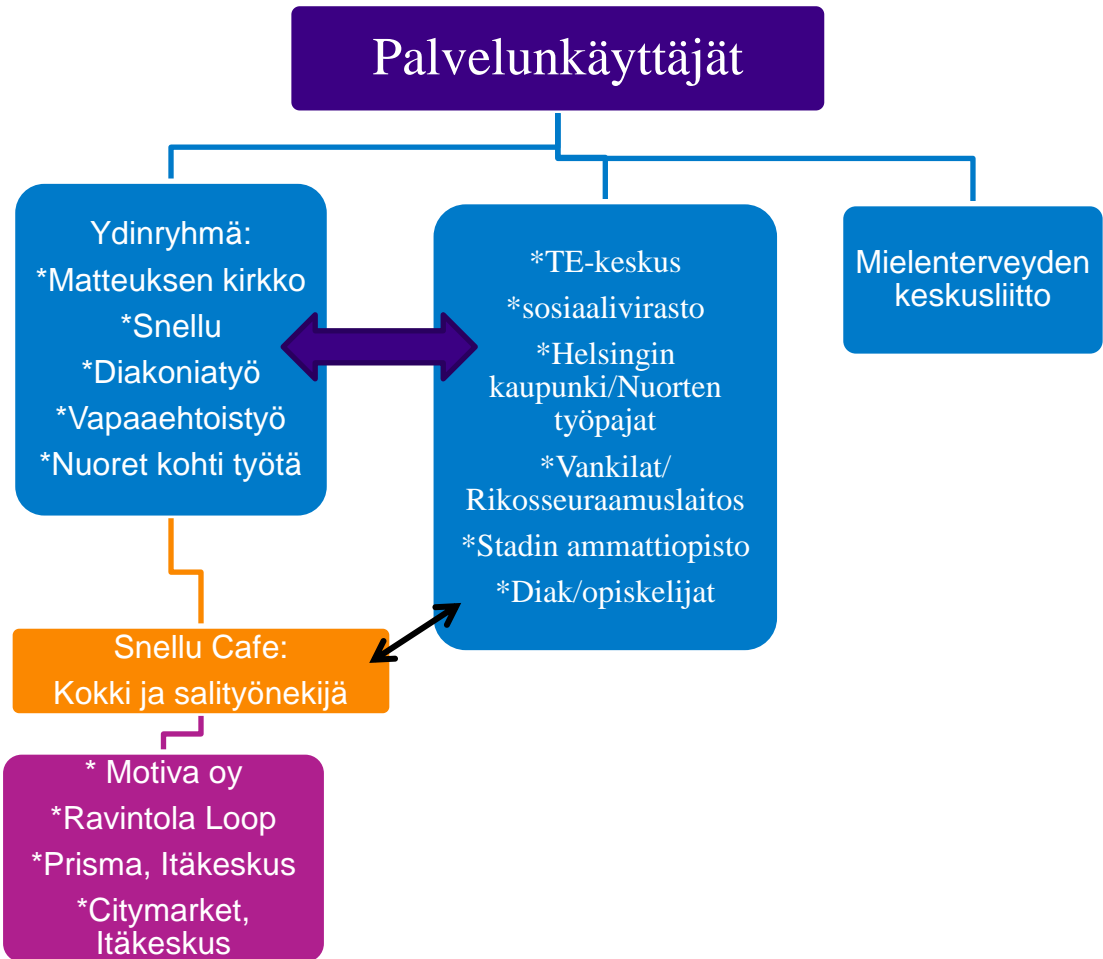
Vuoden 2018 alkupuolella Matteuksen kirkkoon Itäkeskukseen perustettiin Snelu Cafe, joka toimii Waste & Feast -periaatteella toimivana hävikkiruokaravintolana. ”Uusimahis”- hankkeeseen se liittyy läheisesti, sillä se tarjoaa työkokeilu-paikkoja ja visiona on, että tulevaisuudessa ravintolasta tulisi omavarainen ja se voisi kahden vakituisen työntekijän lisäksi työllistää myös työkokeilun läpikäyneitä naisia. Kahvilaan työllistymisen kautta olisi myös mahdollista toteuttaa vertaistoimijuuden periaatteita, jolloin työllistetyt voisivat tukea uusia työkokeilijoita.

Snellu Cafen ideana on toimia kohtaamispaikkana alueen asukkaille tarjoten yhteisöllisyyttä ja erilaista toimintaa. Yhteisöllisyys tuo työkokeilijoille toivon mukaan tervehdyttäviä kokemuksia sosiaalisesta kanssakäymisestä ja antaa kokemuksia osallisuudesta. Erilaiset toiminnalliset tapahtumat, joiden teemoja etsitään asiakaskunnalta itseltään, antaa vaikuttamisen mahdollisuuden ja sitä myötä arvoa olemassaololle ja inhimilliselle kohtaamiselle. Seurakunta ja kristillinen arvopohja tarjoaa mahdollisuuden erilaisista taustoista tulevien ihmisten kohtaamiseen ja hyväksytyksi tulemiseen.

Toisena visiona on, että tulevaisuudessa löytyisi sellaisia yhteistyökumppaneita, jotka voisivat tarjota työkokeilupaiikkoja, mutta myös työkokeilun jälkeen pysyvämpää työtä. Näin saataisiin jatkumoa työllistymisen tueksi. Ulkopuolisilta työnantajilta vaaditaan rohkeutta tarttua ennakkoluulottomasti tähän haasteeseen ja tarjota töitä myös erityisryhmille.

6.5 Verkosto ja yhteistyötahot

Naisvankien elämä on monella tapaa rikkonaista ja elämänhallinnan ongelmia on useilla eri elämänalueilla. Vapautumassa tai koevapaudessa oleva vanki voi tarvita monipuolisen ammattilaisten tukiverkoston pärjätäkseen siviilissä. Tästä syystä myös hankkeessa tarvitaan monipuolinen yhteistyöverkosto ja yhteistyötä heidän välillä. Jokaiselle työkokeilijalle räätälöidään oman näköinen polku oman näköiseen elämään ja siinä hyödynnetään olemassa olevia verkostoja ja tarvittaessa lisätään uusia toimijoita.

KUVIO 2. "UUSIMAHIS"-HANKKEEN VERKOSTOKARTTA

Kuviossa 2 verkostokartta on laadittu haastatteluiden ja Zotowin tekemän verkostokartan pohjalta. Verkostokartassa ydinryhmän muodostaa Matteuksen kirkko, joka tarjoaa mahdollisuuden Snellu Cafelle ja erityisnuorisotyö Snellu, joka tekee vankilatyötä ja rekrytoi työkokeilijoita ja tarjoaa työkokeilupaikan Snellussa. Seurakuntien diakonia- ja vapaaehtoistyö osallistuu Snellu Cafen toimintaan tuoden oman panoksensa kahvilan toiminnan onnistumiseksi. Nuoret kohti työtä, on TE-palveluiden tarjoama palvelu työttömille nuorille, joka tukee heitä työllistymiseen.

TE-keskus on olennainen yhteistyökumppani, koska heidän kauttaan työkokeilijat pääsevät työkokeiluun ja sen kautta maksetaan työkokeilijoiden palkka. Sosiaalivirasto auttaa toimeentuloon ja asumiseen liittyvissä asioissa. Vankilat ja

Rise eli rikosseuraamuslaitos toimii linkkinä naisvankien ja hankkeen välillä. Stadin ammattiopisto auttaa opiskeluun liittyvissä asioissa ja tarjoaa mahdollisuuksia opintojen aloittamiseen. Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijat tuovat oman panoksensa työharjoittelujen ja hankkeeseen linkittyvien opinnäytetöiden muodossa, kuten esimerkiksi tämän opinnäytetyön osalta.

Snellu Cafessa työskentelee vakituisesti kokki ja salityöntekijä, joilta ravintola-alan lisäksi tarvitaan myös kiinnostusta ohjaukselliseen työhön ja erilaisten ihmisten kohtaamiseen. Ja jotta, ”Waste & Feast” -toimintaperiaate toimii käytännössä, tarvitaan yhteistyökumppaneiksi tahoja, joilta saa hävikkiruokaa ja Itäkeskuksen Prisma ja Citymarket sekä Hävikkiruokaravintola Loop ovat tässä mukana. Lisäksi asiantuntija-apua saadaan Motivan asiantuntijalta. Motiva on valtion yritys, joka tarjoaa asiantuntija-apua kestävään kehitykseen liittyen.

6.6 Haasteet ja uhat

Uutta toimintaa kehitellessä ja aloittaessa, on aina tehtävä riskianalyysiä ja miettiä hankkeen mahdollisia haasteita ja uhkia. ”Uusimahis”- hankkeessa yhtenä oleellisena riskinä on se, että Snellu Cafe ei pysty vakauttamaan toimintaansa taloudellisesti niin, että voisi työllistää työkokeilijoita tai toiminta ei ole muutoin taloudellisesti kannattavaa.

Yhteistyötahojen merkitys on myös oleellinen, koska monenlaisia toimijoita tarvitaan. Snellu Cafe ei yksin pysty työllistämään kaikkia kokeilijoita, joten yhteistyökumppaneita tarvitaan myös tarjoamaan työtoimintaa ja palkkatyötä työkokeilun jälkeenkin. Näin yritetään saada työkokeilijoiden elämäntilanteeseen jatkumoa ja välttää tyhjän päälle jäämistä. Hankkeen palvelukäyttäjät ovat erityisryhmään kuuluvia ja vankeihin voi liittyä ennakkoluuloja ja – asenteita, mikä voi vaikeuttaa yhteistyökumppaneiden löytämistä. Yhteistyötahoilta tarvitaan yhteistä tahtotilaa sekä sitoutumista yhteistyöhön työkokeilijoiden työllistämiseksi ja sitä kautta yhteiskuntaan integroimiseksi. Esimerkiksi yhteistyö vankilan tai TE -toimiston kanssa on ensiarvoisen tärkeää.

Yhtenä riskinä voidaan myös nähdä se, että ei tavoiteta nuoria, helsinkiläisiä naisvankeja tarpeeksi palvelunkäyttäjiksi. Tällöin on hyvä, että hankkeen palvelunkäyttäjän ryhmää voidaan laajentaa esim. miesvankeihin tai syrjäytymisvaarassa oleviin nuoriin.

Toimintaympäristönä on seurakunnan tarjoama Snellu Cafeen toimitilat ja myös Snellun omat tilat, jotka tarjoavat myös muuta seurakunnan toimintaa, joten on otettava huomioon, että erilaiset ryhmät pystyvät toimimaan samoissa tiloissa. Myös leimautumisen pelko voi olla yhtenä haasteena toiminnalle. On mahdollista, ettei haluta/uskalleta tulla paikkaan, jossa ajatuksena mm. on heikoimmassa asemassa olevien tukeminen.

Asiakasnäkökulmasta katsottuna riskinä on, että työkokeilijan koevapaus syystä tai toisesta epäonnistuu. Usein syinä epäonnistumiselle ovat päihteisiin sortuminen ja elämäntilanteen arvaamattomuus. Traumaattiset elämäkokemukset ja sitä kautta mielenterveydelliset haasteet, voivat myös estää osallistumisen työkokeiluun. Mahdollista on myös se, että ei pystytä tarjoamaan tarpeeksi kiinnostavia työtehtäviä, jolloin kiinnostus voi lopahtaa.

Kuviossa 3 olen miettinyt vielä erikseen hankkeen vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia. Apuna tässä olen käyttänyt Albert Humbreyn kehittämää SWOT-analyysin nelikenttämenetelmää, jota käytetään strategian laatimisessa, sekä oppimisen tai ongelmien tunnistamisessa, arvioinnissa ja kehittämisessä. SWOTin kirjaimilla tarkoitetaan sanoja: Trengths, weaknesses, Opportunities, Threats. (Wikipedia 2018.)

<p>VAHVUUDET:</p> <ul style="list-style-type: none"> * taustalla pitkä kokemus vankilayöstä * pitkä yhteistyö vankiloiden kanssa * Snellu Cafe * halu auttaa * toimii osana seurakuntayhtymää, jolla laaja verkosto ja paljon erilaista osaamista ja toimintaa 	<p>HEIKKOUEDET:</p> <ul style="list-style-type: none"> * henkilöitynyt yhteen työntekijään? * palveluidenkäyttäjänryhmä haavoittuvainen
--	--

<p>MAHDOLLISUUDET:</p> <ul style="list-style-type: none"> * yhteistyö verkostojen kanssa * toiminnan monistaminen muille seurakunnille ja muille erityisryhmille 	<p>UHAT:</p> <ul style="list-style-type: none"> * ei löydy yhteistyökumppaneita * ei löydy palvelunkäyttäjiä * ennakoluulot ja ennakoasenteet * taloudelliset uhat * palvelunkäyttäjien omat haasteet
---	---

KUVIO 3 SWOT- analyysi ”Uusimahis”- hankkeesta

6.7 Hankeen arviointi

Palvelumuotoilussa arvioinnilla pyritään selvittämään, onko asetettuihin tavoitteisiin päästy ja hankkeen visio toteutunut. Arviointia tulee tehdä, jotta nähdään onko hanketta tarpeen edelleen kehittää vai voidaanko toimintaa lähteä juurruttamaan asiakkaiden saataville. Arviointia on hyvä tehdä hankkeen lopussa, mutta myös pitkin muotoiluprosessia. (Ahonen 2017, 104.)

”Uusimahis”- hankkeen onnistumisen mittarina on, kuinka monta työkokeilijaa tavoitetaan vuodessa sekä miten työkokeilijoiden hyvinvointi ja yhteiskuntaan integroituminen on onnistunut. Tavoite on, että vuodessa tavoitetaan 2-3 työkokeilijaa ja vuodesta 2017 lähtien vuoteen 2020 mennessä vähintään 20 työkokeilijaa. Samalla tavoitteena on, että vuoteen 2020 mennessä 5 työkokeilijaa kahdestakymmenestä toimisi vertaistoimijoina sekä kymmenen työkokeilijaa olisi edelleen vapaudessa. Tämä tavoite linkittyy hankkeen tavoitteeseen luoda merkityksellistä elämää riskiryhmässä eläville naisille ja integroida heitä yhteiskuntaan koevapauden jälkeen. Näin saadaan selviä säästöjä yhteiskunnalle, kun vanki ei palaa enää vankilaan, ja myös inhimillinen kärsimys vähenee.

Arviointia tehdään vuosittain keräämällä tietoa tapaamalla työkokeilijoita ja tekemällä heille kyselyitä. Arviointia voidaan tehdä myös eritasoisilla päättötöillä, esimerkiksi tekemällä tutkimuksia työkokeilijoiden elämänlaadun parantumisesta. Arvioinnin tuomiin tuloksiin reagoidaan hankkeen työntekijöiden toimesta. Jos tavoitteisiin ei päästä, mallinnetaan prosessia uudelleen.

7 ”UUSIMAHIS”-HANKE PALVELUNKÄYTTÄJÄN NÄKÖKULMASTA

Palvelumuotoiluun kuuluu, että kehittämisvaiheessa otetaan kehittämiseen mukaan myös tulevat palvelunkäyttäjät. Näin palveluita voidaan kehittää asiakkaiden tarpeista käsin. ”Uusimahis”- hankkeessa on otettu vankilassa olevat naisvangit mukaan toiminnan suunnitteluun erilaisissa ryhmitöissä, haastattelemalla vankilassa olevia, yhdyskuntapalvelua tai työkokeilua Snellussa suorittavia naisia ja myös kaksi pilottivaiheessa työkokeilun läpikäynyttä naista ovat olleet kehittämisessä mukana tuoden omia kokemuksia esille.

Kehittämisvaiheessa nousi esille mm. se, että melkein minkälainen tahansa työ kelpaa, jotta saa mielekästä tekemistä ja pääsee aiemmin pois vankilasta. Eri-tyisen tärkeänä on nähty Snellun hyvä ilmapiiri sekä työntekijöiden antama positiivinen palaute ja se, että naisiin on uskottu ja luotettu.

Tätä opinnäytetyötä varten haastattelin kahta Snellussa työkokeilun suorittanutta naista, toinen heistä suoritti yhdyskuntapalvelua ja toinen oli koevapaudessa.

Haastateltavien kohdalla lähtökohta toimivalle yhteistyölle oli luottamuksen syntyminen Zotowiin. Tutustuminen ja tapaamiset etukäteen madalsivat kynnystä tarttua mahdollisuuteen. Zotow on käynyt ja käy edelleen tapaamassa naisia vankilassa ja siellä ollessaan pyrkii motivoimaan ja innostamaan naisia mukaan työkokeiluun. Hän myös opastaa miten se käytännössä onnistuu. Luottamuksen rakentumisen lisäksi on oleellista tukea päihteettömyyteen ja elämänhallintaan, jotta koevapauteen pääseminen ja sen myötä työkokeiluun on mahdollista.

Näille kahdelle haastateltavalle työkokeilu Snellussa tarjosi paikan mihin oli helppo ja mukava tulla ja jossa heidät otettiin hyvin vastaan.

Oli tosi jees tai semmonen niinku hyvä vaihtoehto, kun mä oon kuullu niinku paikoista, mis on kuulemma tosi ikävääkin jollain olla ja mä tuln aina tänne sillee niinku hyvällä fiiliksellä, mul ei ikinä ollut semmone, semmost masentavaa fiilist.

Snellu tarjosi myös monipuolista tekemistä ja tuki monipuolisesti perusasioista lähtien. Työkokeilun aikana harjoiteltiin asioiden hoitoa ja autettiin hoitamaan työkokeilijalle itselle vaikeiksi kokemia asioita (mm. asumiseen, tukiviidaksoon, velkaneuvontaan liittyviä). Jo esimerkiksi sähkönsopimuksen tekeminen voi olla uusi ja vaikealta tuntuva asia nuorelle ja kokemattomalle. Tärkeäksi koettiin, että puolesta ei tehty mitään, vaan työkokeilijaa kannustettiin itse tarttumaan toimeen. Motivoivaksi koettiin Zotowin ja muiden työntekijöiden aito halu auttaa.

Kyl se oli iso motivaatio silleen, et ajatteli miten joku on noin, haluaa auttaa oikeesti.

Koko vankeusprosessissa tärkeän tuen tarjoaa myös vangin omaiset ja ystävät. Varsinkin nuorten kohdalla vanhempien tarjoama tuki on tärkeää. Toinen haastateltavista sai järjestymään asunnon vanhempiensa avulla. Kaikillahan ei omaisten tarjoamaa tukea ja apua ole, joten se täytyy olla saatavilla jostain muualta.

Ohjeiksi muille työkokeiluun pyrkiville haastatteluissa nousi esille oman motivaation tärkeys ja uskallus kysyä ja ottaa selvää asioista. Ohjeeksi annettiin, että ei saa luovuttaa heti ja pitää yrittää vaan jaksaa yrittää, vaikka kohtaisikin uusia ja hankalilta tuntuvia asioita. Sekin voi olla uutta ja pelottavaa, että joutuu kohtaamaan asioita selvin päin.

Pitää niinku ite varmasti haluta sitä ja niinku tehdä asioiden eteen, ei mikään tullut mullekkaan niinku kävelyt vastaan, et joutu kohtaan niinku asioita selvin päin ja semmosii, ne oli tosi uusia asioita mulle ainakin.

Se on tärkeä ja sit just se, et ei luovuta, et vaikka ei eka paikka niinku, ei ois kiva tai sieltä tulis vähän huonoo palautetta tai jotain, et aina pitää jaksaa yrittää, koskaan mikään ei tuu kellekkään silleen... (napsauttaa sormia).

Vankilassa oleminen on hyvin strukturoitua ja ohjelmoitua, jolloin aina tietää mitä seuraavaksi tapahtuu. Siviilissä tilanne onkin toinen. Tarvitaan epävarmuuden sietämistä sekä normaalista arjesta selviytymistä omin voimin ilman, että ylhäältä käsin käsketään. Se voi tuoda omia haasteita.

Kun mä jouduin niinku....sinne vankilaan, silloin koko ajan oli semmost, et niinku mitä tapahtuu seuraavaks kaikest tiesi ja nyt ku on vähän silleen, et ei oikein tiedä mihin, mitä sitten tapahtuu, ni se on vähän hassua.

Onnistuneen työkokeilun ja jatkosuunnitelmien tekemisessä nähtiin myös uhkia ja riskejä. Toinen haastateltavista oli kohdannut työnhaussa vaikeuksia siinä, että työnhakijalta vaadittiin rikosrekisteriä. Jos siihen törmää jatkuvasti ja se on esteenä työnsaannille, on vaarana turhautua ja antaa periksi. Turhautuminen taas voi johtaa retkahtamiseen päihteisiin.

Kun mä hain tosi moneen paikkaan töihin siis, sit ku mä sain monesta paikasta, tuli se, että tarvii tota tän rikosrekisterin, ni sit meni kyl ihan siihenkin semmonen, tuli semmonen pieni, miten nyt sanotaan, semmonen dokausputki.

Jos ei pääse töihin tai kouluun, eikä muuta mielekästä, arkea strukturoivaa tekemistä löydy, on houkutus suuri palata myös vanhoihin kaveriporukoihin ja mahdollisesti takaisin rikolliseen elämäntapaan ja täyttää tällä tavoin tyhjiötä elämässään. Pyrkinessään rikoksettomaan ja päihteettömään elämäntapaan, on usein tarpeellista irrottautua entisestä ystäväpiiristä, joka tietysti tuo yksinäisyyden tunnetta eikä ihmisellä ole välttämättä minkäänlaista sosiaalista verkostoa mihin kuulua. ”Uusimahis”- hankkeessa tämä on pyritty ottamaan huomioon tarjoamalla työkokeilijoille työn ohessa myös muunlaista toimintaa Snellu Caffessa.

8 HANKKEEN ARVIOINTIA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Kristillisten järjestöjen ja seurakuntien diakoniatyön sekä usein myös 3. sektorin muiden toimijoiden kantavana ajatuksena on auttaa niitä ihmisiä, jotka helposti putoavat julkisen sosiaalihuollon ulkopuolelle ja ovat heikoimmassa asemassa. Vangit voidaan usein lukea tähän ryhmään. Näiden tahojen tekemä kriminaali- ja vankilatyö täydentää merkittävästi julkisen palvelujärjestelmän tarjoamaa tukea vankilassa ja vapautumisen jälkeen. Seurakunnat ja järjestöt pystyvät tarjoamaan monipuolista ja juuri tälle ryhmälle räätälöityä apua. Esimerkiksi Seurakuntayhtymä, johon Snellukin kuuluu, on hyvä toimija, jolla on laaja verkosto ja paljon erilaista osaamista ja toimintaa.

Snellu on tehnyt jo pitkään töitä vankien parissa ja juurruttanut paikkansa vankien auttamisessa, jonka jatkumona voidaan Zotowin ”UUSIMAHIS”- hankekin nähdä. Yhteistyötä vankiloiden kanssa on rakennettu vuosikymmenten ajan, jolla on varmasti ollut merkitystä hankkeen myymisessä vankiloissa ja yhteistyön virittämisessä.

Naisvankeja on miehiin verrattuna hyvin vähän, mutta se ei vähennä naisvankien parissa tehtävän työn tärkeyttä. Naiserityisyyden huomioonottaminen on useiden tutkimusten valossa perusteltua, siksi ”UUSIMAHIS”- hankkeen olemassaolo on perusteltua. Esimerkiksi naisvankityöryhmä (2008,98) tuo mietinnössään esille kuntoutuksen kehittämisen tärkeyden naisten erityistarpeita vastaavaksi. Myös yhdistyneiden kansakuntien vankeinhoidon vähimmäissäännöissä, joita myös Nelson Mandela- säännöiksi kutsutaan, todetaan mies- ja naisvankien erillään olon tarpeellisuus.

Tähän asti naisvankien kohdalla on aika yleisesti haettu kuntoutuspolkuja jokaiselle yksittäin ja tämän hankkeen tarkoitus on tarjota kuntoutumisen tueksi konsepti, jonka on tarkoitus jäädä pysyväksi, niin ettei jokaisen kohdalla tarvitse aloittaa kuntoutuspolkujen etsimistä nollasta. LIITE 4 kuvaa esimerkkiä siitä, miten asiakaspolku voi mennä koevapaudessa olevan ja yhdyskuntapalvelua suorittavan kohdalla. Hankeen yhtenä lähtökohtana oli havainto siitä, että myös

nämä vankilassa olevat naiset tarvitsevat elämäänsä merkityksellisyyttä ja tunteen omasta tarpeellisuudesta, jota työkokeilun kautta voi saavuttaa. Kuuluminen johonkin yhteisöön ja omien taittojen karttuminen lisää motivaatiota muuttaa elämäänsä ja tuo vaihtoehtoja rikollisen elämän tilalle.

Hankeen tavoitteena on tukea koevapaudessa olevien naisvankien yhteiskuntaan integroitumista työkokeilujen muodossa. Tavoitteissa olennaista on, että työkokeilu räätälöidään aina yksilöllisesti ja palvelunkäyttäjän omat voimavarat ja kiinnostuksen kohteet huomioiden. Palvelunkäyttäjän on helpompi sitoutua työkokeiluun silloin kun hän itse saa vaikuttaa omaan elämäänsä eikä kaikki ole ylhäältä ohjattua. On kyse minkälaisesta kuntoutuksesta tahansa, oma motivaatio on onnistumisen kannalta olennaista. Työkokeiluun liittyvät työnohjaukselliset keskustelut antavat mahdollisuuden vaikuttaa omaan edistymiseensä. Keskusteluilla voidaan myös ajoissa havaita mahdollisia ongelmia työkokeilussa, jolloin varhainen puuttuminen niihin on eduksi.

Siinä vaiheessa, kun vapautuva vanki saadaan pois vankilakierteestä ja integroitumaan yhteiskuntaan, syntyy yhteiskunnalle suuria säästöjä. Vankilavuorokausi suljetussa vankilassa maksaa 214,50 euroa/vanki, avovankilassa 150,30 euroa/vanki ja valvotussa koevapaudessa 54,20 euroa/vanki (Rikosseuraamuslaitos 2016). Hankkeella näin alkuvaiheessa tavoitetaan määrällisesti hyvin pieni joukko, mutta jos vuoteen 2020 mennessä asetetut tavoitteet saavutetaan eli 20 työkokeilijasta olisi edelleen 10 vapaana, säästöä yhteiskunnalle syntyisi vuodessa jopa 782 925 euroa. Inhimillistä hyötyä ihmiselle itselle ja hänen lähipiirilleen ei voi edes rahassa mitata.

Hankkeen tavoitteisiin kuuluu tarjota työkokeilun lisäksi kokonaisvaltaista tukea työkokeilijan elämäntilanteen mukaan. Naisvangit tarvitsevat tukea monilla elämän eri osa-alueilla. Mistä löytyy asunto ja toimeentulo, tukea mielenterveys- ja päihdeongelmiin, hoitoa traumoihin ja mahdollisesti myös tukea ihmissuhteiden hoitoon koevapauden jälkeen, kaikki tämä voi olla vapautumisen kynnyksellä epävarmaa ja myös tähän hankkeessa pyritään vaikuttamaan. Elämönhallinnan moninaisten ongelmien vuoksi hankkeessa korostuu toimivan ja monipuolisen yhteistyöverkoston merkitys. Parhaimmillaan verkosto toimii niin, että on ole-

massa valmiit kontaktit, joihin ottaa yhteyttä kussakin tilanteessa. Tarvitaan myös palveluohjauksellisia elementtejä hankkeen sisällä, jotta osataan ohjata palvelunkäyttäjää tarvittaessa oikeiden palveluiden piiriin.

Verkostoja tarvitaan myös siinä vaiheessa kun 6 kuukauden työkokeilu päättyy. Tärkeää on löytää työkokeilijoille jatkumoa työkokeilun aikana. Hyvin alkanut elämäntaparemontti työkokeilun aikana voi romuttua tyystin, jos ihminen jää työkokeilun jälkeen tyhjän päälle, ilman mitään suunnitelmia jatkosta. Silloin turhautuminen ja tylsistyminen voi ajaa takaisin entiseen elämään.

Vapautuminen on ihmiselle helpompaa, kun on selvä suunnitelma siitä, mitä siviilissä tapahtuu. Toinen haastateltavistani naisista myös nosti tämän esille. Varhaista puuttumista ongelmatilanteissa ja suunnitelmallisuutta koko vankeusprosessissa tulee hyödyntää. Suunnitelmallisuudessa tulee huomioida ihmisen kokonaistilanne. Työkokeilun onnistumiseksi tarvitaan tietysti asunto, mutta lisäksi voi olla tarvetta esimerkiksi mielenterveys- ja päihdeongelmien hoidolle. Tämä vaatii yhteistyötä eri toimijoiden kanssa jo silloin kun ihminen on vankilassa ja sen jälkeen. Puhuttaessa verkostoista, ei pidä unohtaa myöskään ihmisen oman lähipiirin ja perheen merkitystä. Oma lähiverkosto on suuri tuki ja kannustin elämäntavan muutoksessa.

Hankkeessa on otettu huomioon myös se, että elämä ei ole pelkkää työntekoa, vaan sen vastapainoksi on hyvä olla myös muuta. Hankkeen puitteissa tarjolla on erilaista ryhmätoimintaa, joka kannustaa itsensä hoitamiseen ja huolehtimiseen. Myös naiseuteen tukemisen näkisin yhtenä tärkeänä teemana mikä kannattaa ottaa huomioon hankkeessa. Rikollinen ja päihteiden sävyttämä elämä on usein hyvin maskuliinista ja siihen voi liittyä hyväksikäyttöä ja väkivaltaa, jolloin naiseus voi jäädä taka-alalle. Häpeä ja syyllisyys siitä, ettei täytä yleisesti hyväksytyjä naiseuden normeja syö itsetuntoa ja itsearvostusta. Myös oma seksuaalisuus voi olla kadoksissa.

Hankkeen palvelunkäyttäjää on koevapaudessa oleva tai yhdyskuntapalvelua suorittava nainen. Jotta koevapaus on mahdollista, vangilta edellytetään päihteettömyyttä ja asuntoa. Jo suljetussa vankilassa olon aikana tähän on mahdol-

lista vaikuttaa järjestämällä asuntoasioita valmiiksi sekä tukea päihteettömyyteen ja tätä työtä Zotow on tehnyt tavatessaan naisia vankilassa. Hankkeen kannalta mahdollinen riskitekijä on, että naisvankeja ei löydy tarpeeksi hankkeeseen mukaan. Silloin toimintaa voidaan tarjota myös muille vaikeasti työllistettäville samalla periaatteella.

Silloin kun puhutaan vankien jälkihuollosta, on otettava huomioon se fakta, että usein vangin elämänhallinnan ongelmiin liittyy vahvasti päihteet eikä sitä voi sivuuttaa. Tosin poikkeuksiakin on varsinkin naisissa. Päihteet ovat usein syy, miksi koevapaus epäonnistuu ja sitä myötä kaatuu myös mahdollisuudet työkokeiluun. Myös mielenterveydelliset haasteet voivat olla esteenä työkokeilulle.

Naisten tavoittaminen palvelunkäyttäjiksi on ollut helpompaa, kun Zotowilla on ollut pitkään kontakti Hämeenlinnan ja Vanajan vankilaan ja hän on tavannut siellä naisvankeja henkilökohtaisesti. Mahdollisuuteen on helpompaa tarttua, kun on edes yksi tuttu ihminen alusta alkaen mukana. Työkokeilussa mukana olevat naiset ovat myös houkutelleet ja suositelleet toimintaa muille. Toiminta saa entistä enemmän uskottavuutta, kun joku vertainen sitä suosittelee. Silloin voi herätä ajatus, että ihan hyvin itsekkin pystyy siihen.

Vertaisuutta ja kokemusasantuntijuutta on hankkeessa hyödynnetty muutoinkin. Hankkeen suunnitteluvaiheessa kaksi työkokeilun läpikäynyttä naista oli mukana suunnittelussa. Ja tulevaisuuden visiona on, että vertaiset voisivat tukea uusia työkokeilijoita. Vertais- ja kokemusasantuntijuus on tätä päivää ja varsinkin kriminaaliryöstössä se on havaittu hyväksi keinoksi auttaa tätä kohdeyhmää. Se tukee myös osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Yhtenä ideana nostaisin vertais- ja kokemusasantuntijoiden kouluttamisen hankkeen tarpeisiin. Vertaiset ja kokemusasantuntijat voisivat tukea vapautumisvaiheessa olevia jakamalla omia kokemuksiaan ja toimia tukihenkilöinä esimerkiksi virastoissa asioidessa ja hakemusviidakossa. Mahdollisuudet ovat monet.

Itäkeskukseen Matteuksen kirkkoon perustettu Snellu Cafeen tarkoituksena on ottaa työkokeilijoita ja mahdollisesti myös tarjota heille töitä senkin jälkeen.

Snellu Cafeen Waste & Feast- periaate on nykypäivää ekologisine arvoineen ja matalan kynnyksen periaatteella se lisää yhteisöllisyyttä. Visio siitä, että se tulevaisuudessa pystyttäisiin tarjoamaan työpaikkoja vaikeasti työllistettäville, on realistinen, jos Snellu Cafeen toiminta on taloudellisesti kannattavaa. Snellu Cafeen lisäksi tarvitaan myös muita toimijoita tarjoamaan työtä tälle ryhmälle.

Toivottavasti työmarkkinoilta löytyy uskallusta vastata tähän tarpeeseen eikä rikosrekisteri ole esteenä. Tärkeää on, että saataisiin jatkumoa työkokeilun jälkeen. Yhtenä uhkana hankkeelle on se, että sopivia yhteistyökumppaneita ei löydy tai yhteistyö ei syystä tai toisesta toimi. Leimautuminen ja ennakkoluulot voivat olla yksi este yhteistyölle.

Hanketta on tarkoitus arvioida sillä, kuinka monta työkokeilijaa tavoitetaan vuodessa ja miten työkokeilijoiden hyvinvointi ja integroituminen yhteiskuntaan on onnistunut. Hankkeen arvioinnissa kannattaa hyödyntää eritasoisten opinnäytetyön tekijöitä, jotka voivat paneutua aiheeseen syvällisesti. Yhtenä tutkimuksen aiheena lähitulevaisuudessa voisi olla asiakastyytyväisyys ja asiakkaiden omat kokemukset. Tähän työhön tehdyt kaksi haastattelua ovat vain pinta raapaisu asiakaskokemukseen. Aihetta voisi tutkia myös vankilahenkilökunnan näkökulmasta. Lisäksi opinnäytetöiden aiheina voisi olla vertaistoimijuuden ja kokemusasiatuntijuuden kehittäminen hankkeen tarpeista ja lähtökohdista käsin. Se voi olla myös jokin toiminnallinen työ, jossa keskitytään tarjoamaan työkokeilijoille mielekästä toimintaa työn lisäksi.

Zotow tekee työtä vahvasti persoonallaan. Hänen tärkeänä tehtävänä on ollut mainostaa ja motivoida sekä innostaa naisvankeja tarttumaan hankkeen tarjoamaan mahdollisuuteen. Vankien tapaaminen etukäteen ja luottamuksen syntyminen edesauttaa työkokeiluun kiinnittymisessä. Kohtaamisen ja luottamuksen syntymisen tärkeys välittyi selvästi myös haastateltavieni naisten puheissa. Hankkeen tulevaisuutta ajateltaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, ettei hankke ole henkilöitynyt pelkästään Zotowiin. Hankkeen tarkoituksena on varmasti juurruttaa toimintansa, eikä se saa olla vain yhden henkilön harteilla.

Aito välittäminen ja äänen antaminen naisvangeille itselleen, on tämän hankkeen kantava voima. Näille naisille annetaan mahdollisuus tulla kuuluksi ja kohdatuksi ihmisenä, ei leimautuneena vangiksi. Paatuneimmallakin rikollisella on myös muita rooleja. Me kaikki olemme jonkun lapsia, sisaruksia, ehkä vanhempia, puolisoja.

Näkisin, että kolmannen sektorin tekemän vankilatyön yhtenä vahvuutena on sen erilainen rooli ja asema suhteessa vankiin verrattuna vankilan henkilökuntaan ja viranomaisiin. Vankilan henkilökuntaa sitoo tietty auktoriteetti ja vankien parissa on herkästi nähtävissä viranomaisvastaisuutta, joka voi olla este yhteistyölle. Tulevaisuudessa on tietysti tarpeen, että myös vankilan henkilökunta pystyy motivoimaan ja saamaan naisvankeja tarttumaan ”UUSIMAHIS”-hankkeeseen. Palvelukäyttäjien mukaan saaminen ei voi olla yhden ihmisen harteilla.

Tiivistettynä voidaan todeta, että onnistuneeseen työkokeiluja tarjoavaan palvelumalliin tarvitaan hyvä yhteistyöverkosto ja moniammatillista osaamista. Palveluohjauksellinen ote takaa oikeiden palveluiden piiriin löytämisen. Vertais- ja kokemusasiantuntijuuden mukaan ottaminen osallistaa ja ottaa hyötykäyttöön ihmisten erilaiset elämäkokemukset. Suunnitelmallisuus ja erilaiset jatkumot vapautumisen kynnyksellä ja sen jälkeen tukee integroitumista.

”UUSIMAHIS”-hankkeessa pyritään vaikuttamaan koevapaudessa ja vapautumassa olevan naisvangin elämään kokonaisvaltaisesti vaikkakin kantavana teemana on työkokeilun ja osallistamisen keinoin integroida yhteiskuntaan. Ihmisten aito kohtaaminen ja usko siihen, että jokainen on tarpeellinen herättää uskoa huomiseen. Työllistyminen on olennainen keino integroida yhteiskuntaan ja sitä kautta vähentää rikollisuutta ja lisätä meidän kaikkien turvallisuutta. Naisvankien asemaa tulevaisuudessa edistetään myös Hämeenlinnaan rakennettavalla uudella naisvankilalla, jonka on tarkoitus avautua vuonna 2020. Uuden vankilan myötä viimeisetkin ”paljusellit” poistuvat ja mediassa on sanottu, että uuden vankilan tilat tarjoavat paremmat mahdollisuudet kuntouttavaan työhön.

Opinnäytetyötä tehdessäni sain mahdollisuuden tutustua itseäni kiinnostavaan aihepiiriin syvällisemmin. Vankien parissa tehtävä työ on mielenkiintoista ja opinnäytetyötä tehdessäni vahvistui ajatukseni siitä, että jonain päivänä haluan tehdä töitä rikosseuraamusalalla tavalla tai toisella. Omaan arvomaailmaan sopii ajatus, että autetaan heikoimmassa asemassa olevia. Aikaisempi työkokemus syrjäytyneiden parissa antaa hyvät lähtökohdat siihen.

Opinnäytetyön prosessi oli haastavaa ajankäytöllisesti, koska opinnäytetyötä piti tehdä oman työn ohessa. Ihannetilanne olisi ollut, että opinnäytetyön aihe olisi liittynyt omaan työhön, mutta sopivaa aihetta ei löytynyt. Tosin motivaatio tehdä opinnäytetyötä oli suurempi, kun lopulta löysin itseäni kovasti kiinnostavan aiheen. Opinnäytetyön tekeminen antoi kuitenkin välineitä tarkastella omaakin työtä kehittämisen näkökulmasta. Tutustuminen palveluohjaukseen työn kehittämisen ja suunnittelun keinona antoi välineitä ja uskallusta tarttua tulevaisuudessa myös oman työn kehittämishaasteisiin.

LÄHTEET

- Ahonen, T. 2017. Palvelumuotoilu sotessa. Palvelumuotoilun käsikirja sosiaali- ja terveystalouden palvelujen kehittämiseen. Nummela: Painokiila Oy.
- Gothóni, R., Hyväri, S., Karjalainen, A. L., Kivirinta, M., Kolkka, M. & Vuokila-Oikkonen, P. (toim.) (2016). Osallistavan ja tutkivan kehittämisen opas (Diak opetus, 2). Helsinki: Diakoniamattikorkeakoulu. Saatavilla <http://libguides.diak.fi/tutkehopas>
- Granfelt, R. 2013. Naisten kokemuksia kodittomuudesta ja vankeudesta. Teoksessa: Nätkin, R., Väyrynen, S. & Virokannas, E. Varjoja naiseudessa. Kuopio: Unipress, 199- 219.
- Eskola, J., & Suoranta, J. 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Hirsjärvi, S., Remes P & Sajavaara P. 1997. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Hopf, C. 2010. Qualitative interviews: an overview. Teoksessa: Flick, U., Kardorff, E. V., Steinke, I., & Jenner, B. A companion to qualitative research. London: SAGE.
- Joukamaa, M. 2010. Rikosseuraamusasiakkaiden terveys, työkyky ja hoidon tarve. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos.
- Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kanervo, R. 2015. Elämän on muututtava- naisvankien vankeusaikaiset kuntoutustarpeet. (Pro gradu- tutkielma, Helsingin yliopisto, Sosiaaliteidenlaitos.) Saatavilla <http://hdl.handle.net/10138/155242>.

- Kemppainen M. 2014. Psykososiaalinen sosiaalityö ja desistanssin tukeminen ehdollisen vankeuden valvonnassa. Teoksessa Linderborg, H., Suonio, M. ja Lassila, T. Sosiaalinen työ ja sosiaalinen tuki rikosseuraamusalalla. Helsinki: Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2014, 159- 175.
- Laine, M. 2002. Kuntoutus vankilan tehtävänä. Teoksessa: Salminen, M. & Toivonen, K. Vankeinhoidon perusteet. Helsinki: Tietosanoma, s. 123-136.
- Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Helsinki: International Methelp.
- Naisvankityöryhmä. 2008. Naiset näkyviksi: Työryhmän mietintö. [Helsinki]: Rikosseuraamusvirasto.
- Näkki, P. 2006. Vankien velkaantuminen ja yhteiskuntaan integroituminen. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:38.
- Nätkin, R., Väyrynen, S. & Virokannas, E. 2013. Varjoja naiseudessa. [Kuopio]: Unipress.
- Rantanen, T., Lindqvist, M., Lindström, J., Vuorinen, P. & Weckroth, A., 2016. Yhteistyötä, valvontaa ja kokonaisvaltaista kuntoutusta: Tutkimus valvotun koevapauden ja päihdekuntoutuksen yhdistämisestä. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos.
- Raunio, K. 2006. Syrjäytyminen: Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.
- Rikosseuraamuslaitos. 2018. Arvot ja strategia. Saatavilla 21.6.2018. <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/arvot.html>
- Rikosseuraamuslaitos. 2017. Rikosseuraamusasiakkaat 1.5. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 2/2017. Saatavilla <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/julkaisut/monisteetjaraportit/22017rikosseuraamusasiakkaat1.5.2017.html2017>.
- Rikosseuraamuslaitos. 2016. Tiedotteet ja uutiset 2016. Avoimemmat rikosseuraamukset ovat kustannuksiltaan halvempia ja uusimisriskin näkökulmasta halvempia. Saatavilla 21.10.2018. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteetjauutiset/2016/04/avoimemmatrikosseuraamuksetovatkustannuksiltaan>

nhalvempiajauusimisriskinnakokulmastavaikuttavampia.html

- Ruotsalainen, J. 2006. Kuntouttava vankityö. Selvitys työhönkuntoutuksen roolista vankeinhoidossa. Helsinki: Kriminaalihuollon tukisäätiö, Vapautuvan tuki- projekti, Raportteja 2/2006.
- Salminen, M. & Toivonen, K. (2002). Vankeinhoidon perusteet. [Helsinki]: Tietosanoma.
- Sananksenaho, T. 2012. Vankilasta vapauteen – Tutkimus vapaussuunnitelmien tekemisen kehittämiseksi. (Opinnäytetyö, Laurea–ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja rikosseuraamusala). Saatavilla <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201205188708>.
- Silverman, D. 2000. Doing Qualitative Research. Second edition. London: SAGE.
- Tammi-Moilanen, K. 2002. Naisvangit. Teoksessa: Salminen, M. & Toivonen, K. Vankeinhoidon perusteet. Helsinki: Tietosanoma, 183-187.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tuulaniemi, J. 2011. Palvelumuotoilu. Helsinki: Talentum.
- Valli, R., & Aaltola, J. 2015. Ikkunoita tutkimusmetodeihin. virikkeitä aloittelevalle tutkijalle / 1, metodin valinta ja aineistonkeruu. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Vankien jälkihuoltotyöryhmä, 2006. Rikoksista rangaistujen tuen tarve. Sosiaali- ja terveysministeriö, Oikeusministeriö, Suomen Kuntaliitto, Helsinki. Saatavilla 21.6.2018 <http://pre20090115.stm.fi/hl1142412358673/passthru.pdf>
- Virtanen, R. 2007. Vankien jälkihuollon järjestäminen Vammalassa. Rikosseuraamusviraston monisteita 6/2007. Saatavilla 20.10.2018 https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-monisteetjaraportit/flkwbGsYh/6-2007_Vankien_jalkihuollon_jarj.pdf
- Wikipedia. SWOT-analyysi. Saatavilla 17.11.2018 <https://fi.wikipedia.org/wiki/SWOT-analyysi>
- 23.9.2005/767. Vankeuslaki. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767>

LIITE 1

SUOSTUMUS

Haastateltavan suostumus haastattelun suorittamiseksi.

Minulle on selvitetty Nita Siikaojan tekemän tutkimuksen tarkoitus ja menetelmät. Olen tietoinen siitä, että osallistumiseni on vapaaehtoista ja että henkilöllisyyteni pysyy vain haastattelijan tiedossa. Haastattelu nauhoitetaan ja litteroidaan ja opinnäytetyön valmistuttua haastatteluaineisto tuhoetaan.

Annan suostumukseni haastatteluun ja sen nauhoittamiseen sekä haastattelun käyttöön tutkimuksellisessa tarkoituksessa.

Helsingissä _____

Allekirjoitus _____

Nimen selvennys _____

LIITE 2

HAASTATTELURUNKO ZOTOWILLE

LÄHTÖTILANNE:

- mistä idea työkokeilun järjestämiselle syntyi?
- minkälaisesta tarpeesta työkokeilun järjestäminen nousi?

NYKYTILANNE:

tavoitteet:

- päämäärä eli tarkoitus?
- missio tai tehtävä?

vastuut:

- toimijat sekä heidän roolinsa?
- ulkopuoliset verkostot (sovitut) ja heidän tehtävänsä?

asiakkaat:

- ketkä ovat asiakkaita?
- miten heidät tavoitetaan?
- asiakkaan rooli?

TULEVAISUUS:

- miten tästä eteenpäin?
- kehittämistarpeet?
- haasteet?
- soveltamisalat?
- miten prosessia mitataan/arvioidaan?

LIITE 3

HAASTATTELURUNKO TYÖKOKEILIJOILLE

TAUSTATIEDOT:

- ikä
- koulutus ja työkokemus
- tuomion/tuomioiden pituus

- Miten kuultit työkokeilun mahdollisuudesta?
- minkälainen prosessi työkokeilun järjestäminen oli kohdallasi? (kykyjen kartoitus, paikan etsiminen, verkosto kokeilun onnistumiseksi)
- mikä/kuka tuki tässä prosessissa?
- mitä työkokeilu merkitsee sinulle?
- mikä motivoi?

TULEVAISUUS:

- minkälaisia tavoitteita olet asettanut itsellesi?
- mitä tulevaisuuden suunnitelmia sinulla on?

- millaisia neuvoja antaisit muille naisvangeille, jotka miettivät työkokeilua?
- miten työkokeilun järjestämistä tulisi kehittää/muuttaa?

LIITE 4

Esimerkki yhdyskuntapalvelua suorittavan ja työkokeilijan polusta

